

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

**Literární inspirace pro výtvarné činnosti
v mateřské škole**

Bc. Nicole Liptáková

Učitelství pro mateřské školy, obor předškolní a mimoškolní

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

RÁDA BYCH PODĚKOVALA PANÍ MGR. MONICE PLÍHALOVÉ ZA
ODBORNÉ VEDENÍ A CENNÉ RADY PŘI VYPRACOVÁNÍ BAKALÁŘSKÉ
PRÁCE. VELMI SI VÁŽÍM VSTRĚCNOSTI A TRPĚLIVOSTI BĚHEM
KONZULTACÍ.

ANOTACE

Bakalářská práce se orientuje na využití literárních textů pro inspiraci ve výtvarné výchově u dětí předškolního věku. Teoretická část se zabývá výtvarnou výchovou v mateřské škole, cíli a současným pojetím výtvarné výchovy a možnostmi využití literárních žánrů jako inspirace pro výtvarnou činnost.

Praktická část obsahuje výtvarný projekt zahrnující sérii výtvarných úkolů, které jsou inspirované literárními texty. Knižní inspirace se liší výběrem literárního žánru. Jednotlivé výtvarné úkoly se prolínají s dalšími činnostmi. Na realizaci výtvarného projektu se účastnily děti z přípravné třídy, která je zřízena při základní škole v Karlových Varech.

Závěrem bakalářské práce je zhodnocení přínosu literárních inspirací pro výtvarné činnosti včetně reflexe realizovaného výtvarného projektu.

Klíčová slova

Předškolní věk, výtvarné činnosti, cíle současné výtvarné výchovy, literární inspirace, literatura pro děti, mezipředmětové vztahy

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on use of literary texts for inspiration in art lesson for preschool children. Theoretical part deals with art lesson on kindergarten goals and current conception of art lesson and use of literary genre as an inspiration for art lesson. Practical part contains art project which includes series of art assignments inspired by literary texts. Book inspiration differs in selection of literary genre. Individual art assignments mix with other activities. Children from preparatory class which is established in Karlovy Vary have participated in the art project realisation. In conclusion the bachelor thesis evaluates benefits of literary inspirations for art lesson and includes art project reflection.

Keywords

Preschool age, art activities, goals of contemporary art education, literary inspiration, literature for children, interdisciplinarity

OBSAH

Úvod	3
TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	5
1.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK A JEHO SPECIFIKA.....	5
1.2 VÝVOJ VÝTVARNÉHO PROJEVU U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	5
2 CÍLE A POJETÍ SOUČASNÉ VÝTVARNÉ VÝCHOVY.....	7
2.1 SMĚŘOVÁNÍ SOUČASNÉ VÝTVARNÉ VÝCHOVY	7
2.2 ARTEFILETIKA JAKO POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY	11
2.3 OBECNÉ A ZVLÁŠTNÍ VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ	14
2.4 MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ V MŠ.....	15
3 MOŽNOSTI LITERÁRNÍ INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MŠ.....	19
3.1 LITERATURA JAKO MOTIVACE PRO VÝTVARNOU ČINNOST.....	19
3.2 VÝZNAM LITERÁRNÍHO PŘÍBĚHU V ŽIVOTĚ DÍTĚTE	20
3.3 VÝTVARNÉ NÁMĚTY NA ZÁKLADĚ LITERÁRNÍ INSPIRACE	22
3.4 ZÁSADY PRO VYUŽITÍ LITERÁRNÍ INSPIRACE	25
3.5 MOŽNÁ RIZIKA VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
4 PLÁNOVÁNÍ VÝTVARNÉHO PROJEKTU.....	29
4.1 CELKOVÁ KONCEPCE PROJEKTU.....	29
4.2 VÝBĚR LITERATURY PRO DĚTI JAKO INSPIRACE K VÝTVARNÝM ČINNOSTEM	29
4.3 PODMÍNKY REALIZACE.....	29
4.4 MYŠLENKOVÁ MAPA.....	30
5 REALIZACE VÝTVARNÉHO PROJEKTU	33
5.1 CHLEBOVÁ LHOTA.....	33
5.1.1 Jak to vypadá v Chlebové Lhotě?.....	35
5.1.2 Kronika jako důležitá součást každé vesničky	38
5.1.3 Déšť se snesl nad Chlebovou Lhotu.....	40
5.1.4 Není kůrka jako kůrka.....	42
5.1.5 Hrajeme si divadlo	44
5.1.6 Reflexe výtvarných námětů inspirovaných Chlebovou Lhotou	47
5.2 PÍSNĚ MRAVENČÍ CHŮVY	49
5.2.1 Mraky plují po obloze a slunce je hřeje.....	51
5.2.2 Oblaka trochu jinak.....	53
5.2.3 Co vidí mrak a slunce?	55
5.2.4 Reflexe výtvarných námětů inspirovaných knihou Písně mravenčí chůvy.....	58
5.3 POKLAD STARÉHO BROUKA (BORŮVKY).....	59
5.3.1 Jak roste tráva.....	61
5.3.2 Co mohlo stát broukovi Ivanovi v cestě?.....	62
5.3.3 Jaký může být brouk?	63
5.3.4 Kam s poklady brouka?.....	66
5.3.5 Reflexe výtvarných námětů inspirovaných knihou Poklad starého brouka	69
6 ZHODNOCENÍ VÝTVARNÉHO PROJEKTU	71
6.1 REFLEXE VÝTVARNÉHO PROJEKTU.....	71
6.2 PŘÍNOS LITERÁRNÍ INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI	72
7 ZÁVĚR.....	76
RESUMÉ.....	78

SUMMARY	79
SEZNAM LITERATURY	80
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	82
PŘÍLOHY	I

Úvod

Zadání bakalářské práce jsem si vybrala pro vlastní zájem a kladný vztah k výtvarné výchově. Konkrétní zvolené téma mě oslovilo nejvíce, jelikož výtvarnou výchovu nejčastěji motivuji literárním příběhem. Vlastní zkušenosti mi potvrdily, že literární texty mohou posloužit jako inspirace k mnoha výtvarným námětům. V tomto vzájemném vztahu se stává dětem velmi blízký literární příběh, ale zároveň i související výtvarné náměty. Ukázalo se, že propojením těchto dvou výchov dochází k lehčímu zapamatování a osvojení si textu. Domnívám se, že propojením výtvarné výchovy s dalšími výchovami vede k výraznému prožitku a k celkovému zpestření výtvarné činnosti. V literárních příbězích je myšlenka, hravost a plno fantazie, které se nabízí pro různorodé výtvarné využití. Z těchto hlavních důvodů preferuji literární texty jako inspiraci pro výtvarnou činnost.

Teoretická část se zabývá výtvarnou výchovou v mateřské škole. Prvotní kapitoly se věnují vývojem kresby dětí předškolního věku a tomu, jaký význam má výtvarná činnost u dětí v tomto období. Dále se zabývám cíli výtvarné výchovy, artefietickým pojetím výtvarné výchovy a mezipředmětovými vztahy. Také se zaměřuji na podstatu literární výchovy u dětí v předškolním věku a jejími možnostmi pro využití pro výtvarné činnosti. Poslední kapitola se zabývá případnými riziky, která je nutné brát v potaz před každou realizací výuky výtvarné výchovy.

Výtvarný projekt, který je součástí praktické části bakalářské práce, byl realizován u dětí předškolního věku v přípravné třídě. Výtvarné úkoly jsou inspirované literárními texty. Jednotlivé výtvarné úkoly se prolínají s dalšími doprovodnými činnostmi. Výběr knih, které mi posloužily jako motivace k výtvarnému projektu, spojuje jedno nakladatelství *Baobab*. Jedná se o české nakladatelství, které vzniklo v roce 2000. Ono nakladatelství jsem si vybrala z toho důvodu, jelikož si zakládá na kvalitě textů a ilustrací. K výtvarnému projektu mi posloužily tři knihy, které se liší literárním žánrem.

První série výtvarných úkolů byla inspirována knihou *Chlebová Lhota*. Knižní publikace je psána prózou střídající se komiksovým psaním. Děj je prolínán inscenovanými fotografiemi a kresbou. Kniha mě zaujala chlebovou myšlenkou, která mě navedla k společnému ztvárnění *Chlebové Lhoty* s dětmi. Výtvarné náměty se pak dále navracejí k literárnímu ději.

Zároveň využíváme fotografií, které jsou pořízené z naší Chlebové Lhoty a slouží k dalším výtvarným činnostem.

Druhá publikace obsahuje soubor poezií, která se jmenuje *Písně mravenčí chůvy*. *Písně mravenčí chůvy* obsahují zamýšlející se texty, které vedou k zapojení citů a emocí. Z této sbírky jsem využila poezii *Oblaka*. Nejenom, že jsem děti tímto způsobem chtěla seznámit s dětskou lyrickou poezií, ale také u dětí prohloubit vztah a úctu k životnímu prostředí. Uvědomit si, co vidíme my lidé na obloze, a naopak co je vidět z výšky - příroda, vodstvo, živočichové, lidé, ale také stroje, budovy, silnice, které vznikly lidskou činností. Poezií jsem chtěla poukázat, že ačkoliv se jedná zpravidla o krátký literární text, i přesto s ní lze různorodě pracovat. U této poezie jsem použila výtvarnou činnost s artefietickými východisky, na kterou děti velmi rády vzpomínají.

Posledním literárním textem byla kniha *Poklad starého brouka*. Jedná se o příběhy psané prózou. Kniha mě v první řadě zaujala ilustracemi. Text je velmi spjatý s přírodou, tudíž se mi vnukla myšlenka, že by bylo dobré propojení výtvarné výchovy s výchovou environmentální. K tomuto literárnímu textu se výtvarné nápady vymýšlely velmi rychle. Děti se seznámily s nevšední výtvarnou technikou, kterou malovaly na plátno. Děti měly příležitost zkusit si pracovat s keramickou hlinou. Poslední výtvarný úkol nás vyslal do okolního lesa, kde jsme strávili příjemné chvíle poznáváním lesního prostředí, ve kterém jsme nasbírali mnoho přírodních materiálů k výtvarné činnosti a dalším doprovodným hrám.

Závěrem bakalářské práce je celkové zhodnocení výtvarného projektu. V jeho průběhu i v závěru proběhla reflexe činností zúčastněnými dětmi. Průběžně byly pořizovány reflektivní bilance učitele. Na základě zohlednění takto získané zpětné vazby byl naznačen možný přínos literární inspirace pro výtvarné činnosti v mateřské škole.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

1.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK A JEHO SPECIFIKA

Předškolní věk je vývojovým obdobím, které je uváděno mezi 3-6 rokem. Charakteristické pro tento věk je navazování prvních sociálních vztahů a přátelství, které dětem umožňuje mateřská škola. Nejenom, že se v tomto období dítě začleňuje do nové sociální skupiny a poznává druhé, ale začíná objevovat i samo sebe. V průběhu předškolního věku se výrazně rozvíjí řečové schopnosti, hrubá a jemná motorika a sociální dovednosti. Velmi významnou a také převažující činností je hra. Hra je pro děti nepostradatelnou a vysoce důležitou aktivitou, díky které mají možnost poznávat, přemýšlet a vede k soustředěnosti (Koťátková, 2008). Konec předškolního období nebývá zakončen věkem, avšak sociální zralostí, tedy nástupem dítěte do první třídy (Uždil, Šašinková, 1982).

Výtvarná výchova v mateřské škole vede k utváření osobnosti dítěte v předškolním věku. Výtvarnými činnostmi dítě poznává okolní skutečnost, zachycuje dění a vše kolem sebe. Začíná znázorňovat to, čím je obklopeno. Může se jednat o různé činnosti včetně vědomého sledování předmětů, přírody, okolního prostředí či prohlížení ilustrací. Výtvarným projevem dítě vyjadřuje své city, emoce, fantazii, zapojuje sociální intelekt. Dítě v kresbě promítá své „já“. Platí to jak po obsahové, tak i formální stránce (Uždil, Šašinková, 1982).

Výtvarná činnost by měla být pro děti přirozenou aktivitou. Jakoukoliv výtvarnou činností se u dítěte prohlubují vnitřní prožitky. U dítěte se rozvíjí fantazii, emoce a smysl pro estetiku. Estetický zájem se probouzí pozorováním a vnímáním okolních jevů a předmětů. Estetické vnímání se probouzí i vůči předmětům, které již dávno nemají svůj praktický význam, například staré a dávno nepoužívané předměty (Uždil, Šašinková, 1982).

1.2 VÝVOJ VÝTVARNÉHO PROJEVU U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Kresba dítěte v předškolním věku prochází různým vývojovým obdobím. Autor Uždil (1980) rozděluje vývoj dětské kresby do několika období.

Období čáranic se uvádí v rozmezí věku 2-3 let. Děti poprvé objevují kreslicí pomůcky. Prvními výsledky jsou tzv. čáranice. Hned po čmáranici můžeme zaznamenat črtání a zaznamenávání různých stop a čár. Kresba počíná nejprve kruhovými pohyby, později

zaznamenáváním vodorovných a svislých linek. Koncem 3. roku se začíná objevovat dospělý úchop tužky a dochází k nápodobě kruhu či kopírování předkreslené linie. Děti si osvojují své motorické dovednosti a první grafický projev jim přináší pocit radosti, uspokojení a zaujetí. (Uždil, 1980).

Výtvarný projev se postupně vyvíjí. V kresbě se začíná objevovat sluníčko, květina a zvíře. Mezi 3-4. rokem začíná dítě kreslit tzv. hlavonožce. Ze začátku bývá figura zobrazována jako hlava a končetiny. Pozvolna se kresba vypracovává k lidské figuře. V obličejí jsou zaznamenány oči, pusa, nos. Uši bývají dlouho přehlíženy. Postavě delší dobu schází trup, který bývá nahrazován oblečením. V tomto případě už se začíná z figury stávat „paňák.“ Okolo pátého roku dítě vyobrazí i další objekty jakou jsou lidé, domy a stromy. Koncem šestého roku se objevuje kompletní kresba postavy i s dalšími detaily (uši, prsty, vlasy). Postava má paže, které směřují k ramenům, nikoliv k hlavě, jak to mu bylo dříve. Výtvarný projev prochází zřetelným pokrokem. (Uždil, 1980).

Koncem předškolního období (kolem 5-6 roku) se děti snaží zaznamenat postavu v pohybu. Rozvíjí se schopnost výtvarné spolupráce s ostatními dětmi. Děti mívají tendenci vyznačit si kreslící formát zelenou čarou, která představuje zem, někdy i nebe, modrou pastelkou. Překrývání objektů zatím nesvedou. Děti malují zvířata ze smíšeného profilu. Smíšený profil znamená, že dítě namaluje hlavu z čelního pohledu a končetiny z profilu nebo naopak končetiny předem a hlavu z profilu. (Uždil, 2002).

Mateřská škola u dětí probouzí zájem o umění a udává jim první směr estetického vnímání. Děti získávají první představu o výtvarném umění, která se stává jejich součástí. (Uždil, Šašinková, 1982).

2 CÍLE A POJETÍ SOUČASNÉ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

2.1 SMĚŘOVÁNÍ SOUČASNÉ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Čas plynul a s ním i pozvolna docházelo k různým reformám ve vzdělávání. I v pojetí výtvarné výchovy došlo k výrazným změnám. Zatímco dříve cíl výtvarné výchovy usiloval především o co nejpřesnější nápodobu výtvarného vzoru, dnešní výtvarná výchova od tohoto zvyku opouští a zaměřuje se nejenom na výsledek, ale na rozvoj tvořivosti a celkový prožitkový proces jedince během výtvarné tvorby. U konečného výsledku se zaměřuje na jedinečnost a individualitu výtvarného projevu. Výrazové činnosti, které mohou doprovázet výtvarnou výchovu, přidávají celkově na kvalitě výtvarného zážitku (Hazuková, 2011).

Jak již bylo zmíněné, současná výtvarná výchova klade vyšší důraz na kvalitu procesu výtvarného projevu než na konečný výsledek. Během procesu výtvarného tvoření dochází k rozvoji osobnosti dítěte. Současná výtvarná výchova by měla mít pestrý námět, který bude propojen s výtvarným prožitkem. Je důležité si uvědomit, že výtvarná výchova není pouze o zadání výtvarné činnosti, ale také o tom, co dítě prožívá a jak se přitom cítí (Hazuková, 2011).

Ačkoliv učitelka udává dětem (či konkrétní skupině) stejné zadání, výtvarný úkol nebude mít nikdy stejný výsledek. Výtvarné činnosti umožňují dostatečný prostor pro individuální vyjádření a originální pojetí každého dítěte (Uždil, Šašinková 1980).

Díky výtvarným aktivitám se děti učí přemýšlet, utvářet své myšlenky, které se snaží verbálně (i neverbálně) vyjádřit. Díky zrakovému vnímání si dítě získává nové informace a poznatky. Rozvíjí se u dítěte intuitivní myšlení, které je velmi nezbytnou složkou lidského poznání. Prohlubuje se tím u dítěte jeho citění, intelekt, emoce a komplexní smyslové vnímání. Ve výtvarné výchově má dítě možnost zapojit svůj hmat, dotyk a další pohybovou manipulaci, která přispívá k rozvoji jemné i hrubé motoriky. Dítě získává podvědomí o estetických a morálních hodnotách. Zařazením kolektivních prací ve výtvarné výchově se děti učí kooperovat a vzájemně komunikovat s ostatními jedinci (Hazuková, 2011).

Dalším utvářejícím potenciálem výtvarné výchovy jsou aspekty diagnostické, terapeutické a kompenzační. Výtvarná výchova oproti jiným výchovám (hudební, literární) nemá přesně stanovená pravidla. Výtvarné aktivity povolují jedinci volnost a dá se aplikovat i v rámci nejrůznějších handicapů. Rozvíjení sebevýrazu, které napomáhá k harmonické duševní

a emocionální pohodě, umožňuje jedinci poznání vlastních vloh, vlastního já a svých možností. Jelikož ve výtvarné výchově není přesně specifikováno jedno řešení, může každému jedinci přinést příjemné a kladné emoce v podobě úspěchu (Hazuková, 2011).

Výtvarné umění má možnost se vymykat jednotným a sériovým výrobám, kterými nás obklopuje svět průmyslu a dalších nejrůznějších propagačních materiálů. V budoucnu může výtvarně estetické umění jedinci přinášet náplň ve volném nebo i doprovázet v pracovním uplatnění. (Hazuková, 2011).

2.2 CÍLE SOUČASNÉ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Pro účely bakalářské práce je užitečné, zamyslet se nad cíli a současným pojetím samotné výtvarné výchovy nejen v mateřské škole. K tomu může posloužit např. publikace K. Brücknerové.

V publikaci Karly Brücknerové (2011) se různí učitelé zmiňují, jaké byly jejich zkušenosti, když začali vyučovat výtvarnou výchovu. Občas měli pocity, jako kdyby výtvarná výchova byla považována za okrajovou činnost. Ačkoliv je tvrzení rozšířeno mezi mnohými lidmi, ve skutečnosti tomu tak není. Začínající učitelé v oblasti estetické výchovy jsou pro výtvarnou výchovu zapálení a nadšení. Těší se, až začnou působit a učit ve svém oboru. Brzy je však opouští jakékoliv iluze o předávání výtvarné výchovy žákům. Jsou unaveni a mohou si připadat, že se ocitli na potápějícím se ostrově. Jako by ve svém oboru tápali. Pro úspěšnou realizaci v oboru výtvarné výchovy je důležitá uvědomělost jednotlivých oblastí, které přináší současná estetická výchova. Do těchto klíčových zásad oblastí lze zamýšlet: **hodnoty, smysl a řád** (Brücknerová, 2011).

Estetické **hodnoty** bývají velmi individuální záležitostí. Je velmi neprofesionální hodnotit a porovnávat obrázky, zda jsou lepší, krásnější či vydařenější. Každý jedinec má jiné estetické cítění a s nimi i jiný náhled. Ve výtvarné výchově je velmi těžké najít a stanovit zřetelné hodnoty. Hodnoty dětských výtvorů jsou individuální záležitostí a dle i toho by se měl učitel orientovat. Každý výtvor má jinou a zároveň specifickou hodnotu. Vhodné je vyhýbat se hodnocení typu: „To se mi líbí a nelíbí.“ Takové hodnocení je velmi ploché a nic neříkající. Učitel by se měl objektivně vyjádřit k hotové práci a měl by umět zhodnotit výtvarnou činnost z ohledu na její postup a správnost výtvarné techniky. Společné hodnoty je ideální společně s dětmi objevovat a vzájemně nad nimi diskutovat. Nacházení, hledání hodnot na

základě reflektování hotových prací. Dáváme tím dětem prostor k vyjádření svého názoru, estetického cítění a hodnot (Brücknerová, 2011).

Předtím, než se učitel předstoupí před žáky s výtvarným námětem, měl by se do hloubky zamyslet, co je hlavním **smyslem** dané činnosti. Smysluplnost je totiž nezbytnou součástí pro realizaci a úspěšnost práce ve výtvarné výchově. Během plánování by si pedagog měl umět zodpovědět sám sobě na otázku, co považuje za hlavní cíl zvolené výtvarné činnosti (Brücknerová, 2011).

Výtvarná výchova by dětem měla utvářet **prostor pro úspěch**, která zahrnuje takové výsledky, které jsou pro děti viditelné a hmatatelné. Výtvarná výchova a veškeré tvoření s ním spojené by zúčastněným jedincům měla přinášet pocit radosti, prožitku a také úspěchu. Děti se mohou účastnit výtvarných soutěží, které přinesou dávku radosti nejenom jim, ale také učitelům, kteří sdílí stejné pocity s nimi. Pokud nemají některé vzdělávací instituce takové možnosti zainteresování do výtvarných soutěží, může to pedagog nahradit dětem tak, že jejich výtvary vystaví ve třídě, obrázky rozvěsí na chodby školy. Obrázky oživí školní jídelnu či je vystaví na nabízejících se akcích, jako jsou například školní plesy, jarmarky, vánoční besídky apod. (Brücknerová, 2011).

Dalším smyslem ve výtvarné výchově je **prostor pro relaxaci**. V tomto případě by učitel neměl očekávat výjimečné a ohromné výsledky, ale naopak chápat výtvarnou výchovu jako možnost k odpočinku a relaxaci mezi ostatními činnostmi. Děti se během této činnosti odreagují a pročistí svou mysl. I přesto by děti pro výtvarnou činnost měly být nadšené a těšit je. Zúčastněným výtvarníkům by měla přinášet jakési pocity estetického naplnění a uvolnění. V průběhu výtvarného tvoření se pedagog dává pozor, aby převládalo příjemné klima (Brücknerová, 2011).

Prostor pro práci a učení je třetím pojetím v oblasti výtvarné výchovy. Prostor pro práci a učení zahrnuje konkrétní výsledky. Takové výsledky, ke kterým děti dojdou a zároveň se z této výtvarné oblasti něco nového naučily a odnesly si nový poznatek. Výtvarná výchova by měla být pojímána cílevědomě a plněna zodpovědně (Brücknerová, 2011).

Prostor pro tvorbu je čtvrtým a také posledním pojetím. Proces by se neměl zaměřovat s relaxací, jelikož není hrou ani odpočinkem, avšak je zaměřený na výtvarné tvoření. Zaměřujeme se na to, jak děti tvoří a jak tento proces probíhá. Takové tvoření by pro děti

mělo mít vlastní myšlenku a vést je k hlubokému zamyšlení. Tato oblast by děti měla vést k maximálnímu rozvoji vyjádření výtvarných projevů, schopností a fantazie. Učitel by měl v tomto směru poskytnout komunikaci k samotným dětem a umožnit jim prostor k jejich sebevyjádření (Brücknerová, 2011).

Udržení určitého **řádu** a kázně během výtvarné výchovy bývá nejobávanějším a nejtěžším úkolem pro pedagoga v tomto oboru. Výtvarná výchova má být tvůrčí, umožňovat dětem komunikaci a pohyb ve třídě, a k tomu všemu udržet harmonické klima, které nebude rušivé při práci. Proto je podstatné nastavení určitého řádu, aby výtvarná výchova mohla fungovat plnohodnotně. Pokud není během výtvarné výchovy nastolen řád, hodina bude chaotická, zmatená a bude postrádat smysl. Proto si učitel musí utvořit vlastní mechanismy, kterými bude skupinu korigovat a řídit. V knize jsou zmíněná čtyři základní pojetí řádu:

Otěže v rukou učitele je pojmenováním, pod kterým je možné si představit manažerský přístup učitele, který udává směr výtvarné výchovy po celou dobu tvoření. Jakékoliv posuzování výtvorů a rady dává dětem učitel. Tento proces potlačuje individuální rozdíly mezi dětmi. V případě, že se naskytne jakýkoliv zádrhel, učitel je ten, který má pravomoc řešit a jednat v situaci podle vlastního uvážení (Brücknerová, 2011).

Kamarádský dialog je další přístup, při kterém učitel navazuje s dětmi přátelský a vlídný kontakt během výtvarné výchovy. Bere v potaz individuální zvláštnosti a potřeby dětí. Učitel spoléhá na vzájemné vztahy mezi ním a dětmi, a také na zajímavým zadání výtvarných úkolů. Takové pojetí snižuje potřebu mocenského přístupu. Pokud však tento mechanismu selže, učitel začne přistupovat tak, že přitvrdí a začne žáky kočírovat (Brücknerová, 2011).

Práce podle pravidel se nezaměřuje na učitele, avšak na samostatný proces žáků. V průběhu výtvarného procesu děti pracují a učitel působí jako řídicí činitel, který jim dává rady, upevňuje jakási pravidla a vede jednotlivě děti k dosažení výtvarného výsledku (Brücknerová, 2011).

Mantinely dané tvorbou vystihují takový přístup pedagoga, který umožňuje dětem v průběhu výtvarné výchovy uplatňovat jejich samostatnost a tvořivost. Učitel se nechopí řídicí moci a z velké části se tato kompetence přesouvá na děti. Děti se stávají účastníkem procesu, mají možnost k samostatnosti a určité zodpovědnosti za jeho průběh. Děti se

v pravidlech samostatně orientují a pracují. V případě, že dojde k problému, nastupuje na pomoc učitel, který nachází řešení dané situace (Brücknerová, 2011).

2.2 ARTEFILETIKA JAKO POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarná výchova má mnoho různých pojetí. V praxi se nejčastěji zabývá a věnuje artefiletice. Ověřilo se mi, artefiletické pojetí je u dětí předškolního věku velmi oblíbené.

Artefiletika je slovo, které pochází z latinského původu. První část „Arte“ znamená v překladu blízkou vazbu k umění (můžou tím být myšleny dětské kresby, amatérské fotografování, videotvorba, kultura oblékání, zařizování interiéru, tvorba internetových stránek, apod..). Druhá část slova „filetický“ vystihuje spojení emocionálního a sociálního rozvoje s rozvojem intelektuálním. Zahrnují se k tomu prožitky, poznání, sebepoznání, rozvoj řečových dovedností a zhodnocení. (Slavíková, Slavík, Eliášová 2010).

„Artefiletika je reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání, které vychází z umění a expresivních kulturních projevů (výtvarných, dramatických, hudebních, literárních) a směřuje k poznání i sebepoznávání prostřednictvím reflektivního dialogu o zážitcích z expresivní tvorby nebo vnímání umění.“ (Slavíková, Slavík, Eliášová, 2010, str.15)

Artefiletika se opírá o tři zásadní pilíře, kterými je považována výrazová hra, výtvarný zážitek a reflektivní dialog. Aby však artefiletika mohla být uskutečněna, musí být dodržované i určité podmínky. Prioritní podmínkou je počet skupiny. Odpovídajícím počtem účastněných jedinců ve skupině pro artefiletickou činnost je 12-15 dětí. Tento počet dětem poskytuje dostatek prostoru ke komunikaci mezi sebou. Pro organizaci artefiletiky bývá nejčastější tzv. kruh bezpečí. V kruhu děti získávají pocit důvěry a rovnocennosti. Rituály přispívají na hlubším významu výtvarného tvoření. Rituály mohou být otevírací, které zahrnují rozehrávací hry. Takové hry mají děti vtáhnout a navnadit do výrazové hry. Do otevíracích rituálů lze zařadit různé honičky, pohybové a dramatické hry. Po rozehrání by mělo následovat zklidnění, uvolnění a vydýchání, které se také stává součástí tohoto rituálu. Druhým rituálem je závěrečný rituál, který zakončuje artefiletickou činnost. Mělo by se jednat o plynulý přechod z fantazijního světa do reality. Pojednává o reflektivním rozhovoru s dětmi či stručné, krátké zakončení tématu ze strany vyučujícího. Dva zmíněné rituály není potřeba vždy dodržovat, ale doporučují se, jelikož pak artefiletická činnost získává návaznost a větší smysluplnost. Pokud se tyto dva rituály opomenou, tak

alespoň trocha doprovodného slova neuškodí, kterým se děti naladí do artefietické činnosti. (výtvarné čarování). Kruh bezpečí dětem umožňuje společné prožívání a reflektování uměleckého zážitku. Přinášet by měl radost a úsměv, nejenom samotnému jedinci, ale skupině jako celku (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Výtvarné čarování by mělo vést k **tvorivosti**, která je charakterizována jako tzv. soustředění se na zadaný úkol. Tvorivost prohlubuje rozvoj duševních funkcí (představování, myšlení, citů, intelektu...). Tvořivá práce se nevyznačuje ustáleným postupem a úhledným výsledkem. Námět neboli úkol by měl být zajímavý a lákavý, tak aby bylo možné se ho tvořivě chopit. Výtvarné náměty by měly odpovídat věku dětí, aby mohly být splnitelné a úspěšné. Hlavním předpokladem tvorivosti je základna zájmů a živých představ. Učitelka v mateřské škole by měla děti umět zaujmout pro výtvarnou činnost. Volit, smýšlet a obměňovat činnosti, které vedou k vzájemné interakci. Důležité je vhodné rozvržení práce a zodpovědně ji dovést do cíle. Používat napínavá slovesa a věty, které dítěti utváří myšlenku představy a vžití (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

„Ozvláštňení je jedna z významných podmínek výtvarných činností v mateřské škole. Pro ozvláštňení jsou opačnými slovy: obvyklost, všednost a nuda“ (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010, str.130). S ozvláštňením se lze setkat i v moderním světě umění. Umělci svých děl chtějí své nadšence ohromit, nadchnout a šokovat. Jedná se o velmi zajímavý a důležitý způsob, jak vyzdvihnout estetické a umělecké činnosti. Během výtvarné aktivity ozvláštňení navozuje především pedagog, avšak děti svými zážitky ozvláštňují průběh těchto uměleckých činností. K ozvláštňení lze vyjádřit slovy jako je mystičnost, napětí, zvědavost, překvapení, fascinace, údiv, radost, hravost, úžas.... Hloubka prožitku je mnohem více významnější než konečný výsledek výtvarné činnosti. Samostatným ozvláštňením lze považovat literární příběh, který děti zasvěcuje do výtvarného tématu a udává výtvarné činnosti myšlenku. Učitel by se měl ozvláštňení držet, jelikož je hlavním a spolehlivým klíčem k tvorivosti. Pokud učitel využívá po leta svého působení stejné výtvarné náměty a nejeví kladný vztah k výtvarné výchově, k ozvláštňení dojde jen stěží (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010)

Komunikace a reflektivní dialog do výtvarné výchovy patří, avšak do průběhu výrazového hry by se komunikace záměrně navozovat neměla, jelikož by to narušovalo soustředění a celkovou atmosféru. Během výrazové hry děti sice komunikují, ale pouze v rámci

technických slovních popisů, kterými si říkají, co a jak mají dělat. Poté by však mělo následovat sdělení zážitků z výrazové hry. Podělit se s druhými dětmi o své zážitky, prožitky a emoce, které nám umožní reflektivní dialog. Reflektivní dialog se považuje za velmi cennou a podstatnou věc ve výtvarné výchově (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Umění a jeho výrazový prostředek dává možnost člověku vyjádřit a sdělovat svou zkušenost. Umění napomáhá vystihnout a uskutečnit to, po čem jedinec touží, ačkoliv je tato touha v realitě zcela nespílitelná či nemožná. V umění se jedná se o pomyslnou hranici mezi **realitou a fantazií** (Slavík, Eliášová, 2010).

Z počátku je u dítěte fantazie založena na skutečnosti, kterou mělo možnost na vlastní kůži zažít. Postupně se tato fantazie rozšiřuje a obohacuje. K tomuto vzrůstu fantazie přispívají činnosti, které u dítěte komplexně prohlubují podporu slovního, dramatického, hudebního a výtvarného projevu podle imaginace. Tím, že se u dítěte aktivně spouští imaginace znamená, že začíná snít a fantazírovat. Představy a fantazie jsou u každého dítěte velmi osobité a jedinečné. Fantazie je v předškolním věku velmi energická a proměnlivá citovými vztahy. Děti svou fantazii projevují představami, že oživují neživé věci a lidské vlastnosti přiřazují zvířatům. U dětí je důležité, aby zapojily svou fantazii. Představu u dětí bychom měli pozvolna probudit a zaujmout je tak do situačních a zážitkových souvislostí. Na základě těchto zážitkových souvislostí se dětem představa zobrazí a poté mohou výtvarně tvořit (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Ve výtvarné výchově je důležitý **prožitek**, ke kterému přihrává estetické situace. Estetická situace umožňuje jedinci vnímat, zažívat a ztotožňovat se s danou situací. Prostředkem k citění napomáhají výrazové hry, které umožňují hluboké zamyšlení a vtáhnutí do problému, příběhu, činnosti (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Děti a jejich dětská duše je plná fantazie a zájmů. Pokud děti vtáhne a zaujme výtvarné téma, můžeme na nich vyzorovat, jak jsou soustředěné pro danou činnost. V takový moment se stávají součástí **empatické bubliny**, která je pohltí natolik, že nevnímají okolní dění. Jsou zvědavé a ponořené hluboko do svých myšlenek, které ztvárňují. Míra ponoření do empatické bubliny se odvíjí dle zájmu a hloubky vcítění (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Vcítění by mělo být citlivé a s plynulým přechodem. Utvořit vstup neboli podmínky pro vcítění a zároveň neopomínat přepnutí zpátky do reality. Děti se mohou vžít velmi rychle do role a pocitů druhých pomocí pohádkových hrdinů. Ztotožnění s pohádkovými hrdiny je pro děti v předškolním věku přijatelnější a mnohem více snadnější než se vcítit do pocitů druhé osoby. Učitelka by měla umět vyjadřovat své pocity a umět je dětem popsat. Pro děti bývá důvěrnější a lehčí navázat kontakt spíše maňáskem nežli kolikrát s dospělým. Vcítění může učitelka navodit dramatickou hrou, pohádkou, příběhem, s loutkou ... Děti se učí navazovat sociální kontakt s dalšími jedinci a prohlubuje se u nich tak citová stránka. Pocity, zejména ty, které nebývají zrovna příjemné, jako jsou smutek, úzkost, vztek apod., bývají lehce přenosné. Proto je důležité vést děti i k určité odolnosti a obraně vůči těmto negativním pocitům (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Komunikace do průběhu výrazového hry by spadat neměla, jelikož by to narušovalo celkové soustředění a atmosféru. Během výrazové hry děti mohou samozřejmě komunikovat, ale mělo by se jednat pouze o technické slovní popisy, kterými si děti říkají, co a jak mají dělat. Po výrazové hře by se mělo směřovat ke společnému sdělení zážitků. Reflektivní dialog se považuje za velmi cennou a podstatnou věc ve výtvarné výchově, jelikož dochází k sdělení vlastních zážitků, prožitků a emocí (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

Ve výtvarné výchově by se neměla **hodnotit** osobnost dítěte, ani konečný výsledek práce. Učitelka by měla užívat hodnocení popisné. Jedná se o takové hodnocení, kterým výkon popíšeme. Učitelka může vystihnout, co na obrázku vidí a proč to tak asi je. Zainteresovat můžeme i děti, které společně říkají, co je ještě na obrázku zaujalo, proč (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

2.3 OBECNÉ A ZVLÁŠTNÍ VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Výtvarná výchova je nezbytnou součástí v předškolním vzdělávání. Učitelka skrze výtvarnou výchovu může sledovat cíle rozvoje obecných a speciálních dispozic dítěte. Současná výtvarná výchova by se měla dotýkat s dalšími výchovně-vzdělávacími oblastmi. Je však důležité mít na mysli, že se pouze vzájemně s těmito oblastmi prolíná, nikoliv, že by je nahrazovala. Výtvarná výchova nabízí široký prostor k celkovému rozvoji dispozic dítěte. Estetická interakce ve výtvarné výchově plní tři funkce: (Hazuková, 2011).

Funkce **komunikativní** ve výtvarné výchově souvisí se seznámením a významem sdělení výtvarného díla, tedy slovní popis díla a srozumitelné přenesení výtvarné myšlenky. Každé výtvarné dílo v sobě ukrývá určitý význam. Každý jedinec má jiné cítění, a proto je zajímavé nahlédnout a komunikovat nad dílem a pokusit se v něm vyčíst a zprostředkovat význam, který se autor snažil vystihnout. V mateřské škole je možné diskutovat nad malbou (obrazem), který nás něčím oslovil. Funkce **výrazová** vystihuje to, jak se autor cítil. Jedná se o sebevyjádření svých pocitů a prožitků. Takové dílo je pro vnímatele něčím zajímavým a vede jej k zamyšlení. U **formální** stránky objektu záleží na tom, jak významovou a výrazovou funkci jedinec zprostředkuje (Hazuková, 2011).

Výše zmíněné funkce tvoří ve výtvarné výchově důležitý celek, jelikož se jimi soustřeďujeme na rozvoj osobnosti dítěte a na jeho individuální zvláštnosti. V praxi jsou tyto funkce jinými výchovnými prostředky nezastupitelné. Výtvarně estetickou interakci může u dětí pedagog aplikovat při prohlížení uměleckých děl, jako jsou sochy, obrazy apod. Věci, které jsou součástí všedního života lze také posoudit z hlediska výtvarně estetického vnímání a společně s dětmi nad nimi diskutovat (Hazuková, 2011).

Výtvarná výchova nabízí vzájemnou interakci mezi učitelem a dítětem. Mezi takovou komunikaci lze zařadit především komunikaci slovní. Ať už na základě rozhovoru (učitel x dítě) nebo společná reflexe či sdělování zážitků. Mezi mimoslovní komunikaci lze zařadit nejrůznější formy nonverbální komunikace, jako jsou gesta, mimika, pantomimické hry. Didaktická interakce je taková, která se vztahuje k zadanému úkolu v podobě rad, vysvětlování techniky a výtvarných postupů (Hazuková, 2011).

2.4 MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ V MŠ

RVP PV nemá pro výtvarnou výchovu přesně konkretizované cíle. Důvod je zřejmý, jelikož výtvarná výchova je tzv. „integrována“ do pěti vzdělávacích oblastí (dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět). Tyto oblasti jsou ve vzájemném interakčním vztahu (Hazuková, 2011).

Autorka Bečvářová se ve své knižní publikaci zabývá výtvarnou dramatikou a definuje pojetí cílů výtvarné výchovy v předškolním vzdělávání podle rámcového vzdělávacího programu. Jednotlivé vzdělávací oblasti zahrnují vzdělávací cíle, které lze uskutečnit u dětí předškolního věku. Výtvarná výchova se tedy prolíná s cíli, které jsou součástí všech pěti

vzdělávacích oblastí. V předškolním vzdělávání se výtvarná výchova zaměřuje na estetičnost, prožitky, zážitky a na rozvoji citové a emoční stránky osobnosti dítěte. Děti získají a prohlubují si zkušenosti během výtvarných činností a mají možnost kooperovat s dalšími jedinci. Výtvarnými aktivitami si děti osvojují výtvarné návyky a schopnosti (Bečvářová, 2015).

Tím, že je výtvarná výchova **integrujícího charakteru**, tak vede a napomáhá k celkovému rozvoji a integraci osobnosti dítěte. Výtvarná činnost aktivuje u dětí vnitřní složky, jako jsou fantazie, představivost a myšlenky, které se odehrávají v mysli. Emoce jsou součástí tohoto procesu. Vnější složka neboli výsledek práce dětí je takový, který je pro ně rukou hmatatelný a zrakem vnímatelný. Výtvarná výchova by měla fungovat ve dvou vztazích. A to vztah člověka k objektu (činnosti poznávací, hodnotově orientační, přetvářecí) a vztah člověka k člověku (činnosti verbální a neverbální). Aby se mohlo o výtvarné výchově jednat jako o integrované složce, musí být její realizace předem promyšlená a ucelená. Promyšlenost a ucelenost lze aplikovat v uspořádaných výtvarných řadách a úkolech. Tyto výtvarné řady se prolínají jak s cíli obecnými, tak i speciálními (Hazuková, 2011).

Výtvarná výchova jako „**výchova tvořivě výrazová**“ znamená, že ji lze propojit s dalšími výchovami jako jsou: dramatická, hudební, literární a pohybová. Nejblíže však k výtvarné výchově má výchova dramatická. Spolu tyto výchovy nabízí neskutečný prostor pro tvořivost a představivost u dětí předškolního věku. J. Slavík se zmiňuje, že se u nás tyto obory začaly společně mísit v počátku let devadesátých (Hazuková, 2011).

V praktické části se věnuji výtvarnému projektu, který je spojen s dalšími mezipředmětovými vztahy. Ráda bych proto věnovala následující část textu tomu, s jakými dalšími výchovami je výtvarné úkoly prolínají.

Environmentální výchova je chápána výchova, která se snaží prohlubovat u dětí zájem o přírodu. Učitelka v mateřské škole by měla u dětí probouzet touhu poznávat přírodu, která je naší součástí. Utvářet k přírodě úctu a prohlubovat si k ní kladný vztah. Děti by se měly seznamovat s různým přírodním prostředím a uvědomovat si, že je důležitou součástí naší planety. Především pro děti, které pocházejí z měst je environmentální výchova velmi důležitá. Příroda dětem umožňuje vnímat: barvy, odstíny, tvary, vůně, zvuky. Přírodu děti mohou poznávat všemi smysly: ochutnat, ohmatat, vidět, slyšet, cítit (Leblová, 2012).

Dramatická výchova bývá velmi často v mateřské škole uplatňována, jelikož je pro děti předškolního věku hravou formou za poznáním. Na základě dramatické výchovy děti mohou nahlédnout do mezilidských vztahů. Učí se poznávat své pocity a umět je vyjádřit. Připívá k rozvoji komunikačních schopností a dovedností. Dramatickou výchovou lze chápat jako tvořivý proces, který přispívá ke zkoumání a utváření vlastních postojů. Děti se díky dramatickým hrám učí prožívat na základě vlastní zkušenosti. Tvořivý proces v dramatické výchově prohlubuje intelektuální složku dítěte, jeho intuici, vnímání, tvořivost a komunikační schopnosti. Zařazením dramatických her dítě poznává samo sebe, ale i druhé (Svobodová, Švejnová, 2011).

Výtvarnou výchovu lze také propojit s **výchovou hudební**, která plní významnou a důležitou roli pro rozvoj hudebnosti dítěte v předškolním věku. Pod hudební výchovu spadá mnoho hudebních činností, jako jsou pěvecké, pohybové, poslechové a hra na instrumentální nástroje (Lišková, 2006).

I **pohybové činnosti** se mohou prolínat s výtvarnou výchovou. Pohybové hry dětem přinášejí zpestření, uvolnění, odbourávají únavu a navozují pohodovou atmosféru (Brkllová, 1987). Ve spojení s výtvarnou výchovou nejčastěji bývají zařazovány pohybové hry-honičky, zahřívací hry, pobíhaní apod.

Výtvarná výchova se velmi často dotýká s **výchovou pracovní**. Tato výchova splňuje několik cílů v předškolním vzdělávání. Pracovními činnostmi se u dětí rozvíjí jemná motorika a celková zručnost. Dále pracovní výchova přispívá k získávání znalostí v okruhu technického myšlení a intelektuální zručnosti. Děti si prohlubují návyky při práci a rozvíjí své komunikativní schopnosti. Děti se učí kooperovat a řešit problém. Zapojují svou myšlenkovou aktivitu a tvořivé myšlení (Honzíková, Mach, Novotný, 2007).

Dle mého názoru se díky tomuto vzájemnému propojení stává výtvarná výchova pestrá a spontánně navozená. Takové propojení je přínosné pro učitelky i pro děti. Výtvarná výchova získává spád a smysluplnost pro obě strany. Nejenom, že se zaměřujeme na výtvarnou výchovu, ale rozvíjíme dítě komplexně. Hudební tance, rytmizace, různé výrazové, pohybové a dramatické aktivity. Děti se ponoří do výtvarného úkolu a dochází k prožitku.

Lze říci, že i ve výtvarné výchově si dítě okrajově osvojuje i poznatky z předmatematických dovedností. Kupříkladu u společné reflexe výtvorů lze s dětmi pohovořit, kde je více/ méně, co je větší/menší a v samotném průběhu výtvarné výchovy děti zjišťují rozdíl mezi velkým/malým formátem, kolik jsi použil barev a kolik použila Anička? Když děti pracují s modelovací hmotou, ubírají a oddělují různé množství, na kterém si také osvojují předmatematické dovednosti a představy.

Spojení výtvarné výchovy s výchovou literární, jehož objasnění je pro tuto bakalářskou práci klíčové, bude věnována následující část textu. Literární texty se dají velmi různorodě v mateřské škole uplatnit. Literatura má obdobně jako výtvarné činnosti významnou integrující funkci. Jak píše Gebhartová, samotnou **literární výchovu** ve vzdělávacím programu předškolním vzdělávání sice nenalezneme, ale je součástí vzdělávacích oblastí, nejvíce však v oblasti Dítě a jeho psychika. Aby učitelka u dětí mohla prohlubovat rozvoj řeči a jazykových dovedností, neobejde se bez literárních textů (Gebhartová, 2011).

3 MOŽNOSTI LITERÁRNÍ INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MŠ

3.1 LITERATURA JAKO MOTIVACE PRO VÝTVARNOU ČINNOST

Výtvarná výchova by měla mít úvod, který děti namotivuje k činnosti. Využití literárních předloh může být jednou z forem inspirace pro výtvarné činnosti u dětí v mateřské škole.

Jakákoliv činnost v mateřské škole se neobejde bez **motivace**. Motivace u dětí probouzí přirozený zájem a nadšení pro jakoukoliv činnost. Motivace v mateřské škole může být velmi různorodá. Autoři H. Hazuková a P. Šamšula (1986) dělí motivaci pro výtvarné činnosti podle různé podoby. Nejčastěji používanou motivací k výtvarným činnostem bývá využívána forma slovní/ sluchová. Do této formy lze zařadit vlastní příběh, píseň, dětskou poezii, zvukovou nahrávku, říkadlo ... Pro lepší představu a ztvárnění je důležitá forma zraková. Posloužit může fotografie, ilustrace, video či krátká filmová smyčka. Velmi důležité je volit vhodný a lákavý námět. I to, že vystavíme obrázky na nástěnku, může být pro děti motivující činitel (Hazuková, Šamšula, 1986).

Jak zmiňuje ve své knize K. Brücknerová (2011), motivace ve výtvarné výchově může být porozuměna i v podobě určitého chválení a povzbuzování dětí během zadané práce. Učitel děti v průběhu činnosti chválí a dává jim najevo, že má zájem o jejich tvorbu. Samostatné téma (zadání práce), které je pro děti něčím zajímavé a lákavé se také může považovat za samotnou motivaci (Brücknerová, 2011).

Pedagog by měl volit pestré náměty a zařazovat různé výtvarné techniky, které u dětí budou automaticky vzbuzovat motivaci a touhu k plnění úkolu. Konečný výtvarný výtvor by měl dětem přinášet radost a být pro ně hodnotný. Tím, že učitel výtvarné výtvory vystaví na nástěnku, vyzdobí jimi třídu či chodby mateřské školy, dává tím dětem najevo důležitost a vážnost jejich tvoření. Výtvory mohou posloužit jak po estetické stránce, tak i třeba jako didaktické materiály k jiným činnostem. Motivací lze považovat i netradiční formu výtvarné výchovy, tedy volba zajímavé a neznámé techniky. Posledním, velmi důležitým a opomíjeným aspektem motivace je samotné nadšení a chuť pedagoga pro věc. Tím, jak se pedagog k výtvarné výchově staví a přistupuje k ní, vyjadřuje tím svůj postoj, který u dětí může prohloubit kladný vztah a zájem o výtvarné umění (Brücknerová, 2011).

Podle autorů by motivace měla mít především vhodně zvolený námět, který by měl být pojat pro děti humorně, vtipně, dobrodružně, metaforicky apod. Náměty k výtvarným

činností můžeme nacházet v blízkém sociálním, přírodním hmotném prostředí dětí. Mohou posloužit běžné momenty ze života, ale i „výjimečné události“, které nás obklopují (Hazuková, Slavíková, Slavík, 2010).

Úkolem motivace je, vtáhnout děti dostatečně do výtvarného tématu a příjemně je aktivovat k výtvarné činnosti. Motivace může posloužit jako vodítko k řešení nějakého problému, který je nutné pořádně promyslet a prozkoumat (Brücknerová, 2011).

Jak již bylo výše zmíněno, motivace může mít spousta podob. Motivace v podobě zvukové nahrávky, krátkého příběhu, pohádky či básně, bývá však nejvíce využívána v mateřské škole (Hazuková, 2011).

3.2 VÝZNAM LITERÁRNÍHO PŘÍBĚHU V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

Autorka Sylvie Doláková (2015) se přiklání k důležitosti a významu literárních textů u dětí. Díky pohádkovým příběhům mají děti možnost poznávat svět, který je obklopuje a je naší součástí. Skrze ně se učí nahlédnout na různé situace, které prohlubují u dětí stránku citovou a emoční. Pohádka dětem umožňuje ochutnat svět plný fantazie, čar a kouzel, ve kterém mohou zažívat dobrodružství. Pohádkové bytosti se liší různými vlastnostmi a charaktery, proto se děti seznamují s různými odlišnostmi a získávají první podvědomí o životě. Pohádky ve většině případů mívají šťastný konec a s ním i didaktické pojetí. Pohádky přináší ponaučení a rady, které si děti snáze osvojí, oproti moralizovaným a opakovaným větám, které bývají dosti neúčinné. Četbou neboli vyprávěným příběhem u dětí markantně rozvíjíme jazykové dovednosti. V tomto případě je možné zaonačit veškeré sdělování myšlenek, rozvíjení slovní zásoby, komplexního myšlení, paměti a soustředěnosti (Doláková, 2015).

Pohádky jsou neodmyslitelná součást dětství. Vyprávění pohádek provází lidstvo po celém světě a všechny generace. Pohádkové příběhy jsou založeny na ději, který je něčím smyšlený a napínavý. Příběhem děti seznamuje s pohádkovými bytostmi a hrdiny, které mívají nadpřirozené schopnosti. Kouzla, čary a neuvěřitelné síly, které v běžném životě děti nenajdou, a proto jsou pohádky fascinující a tolik lákavé (Černoušek, 1990).

Michal Černoušek (1990) přikládá pohádkám a pohádkovým příběhům ohromnou nezastupitelnost především v předškolním období. Dospělí lidé by si měli být vědomi nepostradatelnosti a důležitosti pohádek. Společně s dětmi by se měli do příběhu umět

ponořit a nebát se společně unést do pohádkového světa plného fantazie a nadpřirozena. Dětská mysl a duše má neskutečnou schopnost oživovat věci, které jsou neživé a přimknout k nim magické kouzlo. Pohádky dětem přibližují pohled na svět a jeho fungování. Umožňují dětem nahlédnout do mezilidských vztahů (Černoušek, 1990).

„Dětská literatura poskytuje informace, zábavu, poučení, rozvíjí dovednost číst a rozumět psanému slovu.“ (Černoušek, 1990, str.12)

Jak se zmínily ve své knize autorky E. Svobodová a H. Švejdová (2011), příběh je pro děti nepostradatelnou záležitostí. Příběhy se mohou, ale nemusí zakládat na pravdě. Některé mohou být smyšlené, a ještě k tomu kouzelně okořeněné. Příběhy si lidé předávají z generace na generaci. Mohou se pojít k určité době, místu a osobě, které nám mohli vyprávět naši prarodiče a našim prarodičům zase jejich prarodiče. Když jsou příběhy zajímavé a okouzující, nabírají na naprosté nesmrtelnosti a žijí po několik let (Svobodová, Švejdová).

3.3 LITERÁRNÍ DRUHY A ŽÁNRY PRO DĚTI

Próza, která je určena dětem bývá nejčastěji s dětským hrdinou. Samotnou prózu lze chápat jako přirozeně psanou formu textu, který se nerýmuje. Pod prózou si lze představit román, novelu a povídku. Próza může být různého zaměření -dobrodružná, humoristická, kouzelná, zvířecí (Čenková, 2006).

Pod **poezií** si lze představit opak prózy. Hlavními znaky pro poezii je určitý rytmus a veršování slov. Dětské básně mohou být s dětským lyrickým hrdinou. Velmi oblíbenými básněmi u dětí jsou veršované pohádky, ve kterých je zmíněno dobro a zlo. Je nutné, aby poezie odpovídala věku dítěte. Poezii dítě musí porozumět, tak jedině splníme předčítáním svůj účel. Poezie má různá dělení (Čenková, 2006).

*„Pod název **pohádky** se zařazují literární texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávění, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu dobra, a víru v kouzelnou moc slova“ (Čenková, 2006, str. 95).*

Pohádky mají různé dělení. Mezi nejběžnější a nejznámější se považují **pohádky klasické**. Takové pohádky jsou pro děti známé a lehce se v ději vyznají. V případě starších vydání

se musí počítat s archaismy, které je potřeba dětem vysvětlit či je nahradit jinými slovy. Náměty klasických pohádek dávají možnost poznat a objevovat jiné kultury.

Bajky bývají psané veršem nebo prózou. Vystupují v nich zvířata, která mají přiřazené lidské vlastnosti. Tyto vlastnosti poukazují na lidské nešvary a v závěru přináší dětem ponaučení. Děti se se zvířaty rychle ztotožňují a umějí nahlédnout skrze tento útvar na jejich chování a jednání (Čenková, 2006).

„*Pověst je epickým prozaickým žánrem lidové slovesnosti*“ (Čenková, 2006, str.99.). Pověst se nejčastěji pojí k historické události či osobě. V pověsti bývá zachován časový úsek a místo odehrání. Tento literární žánr se potýká na hranici pravdy a smyšlenky. **Pověsti** mohou být mytické, historické, místní, legendární. Mohou se společně mísit (Čenková, 2006).

Komiks je literárním žánrem, který se začal rozvíjet kolem 20.století. Komiks představuje obrázkově kreslený seriál. Komiksové čtení se v naší republice začalo více objevovat v 90. letech 20. století. Komiks představuje obrázky, které jsou časově uspořádané. Obrázky doprovází text, který je ohraničený v bublině. Bublina směřuje z úst hrdiny, který sděluje svou myšlenku. I komiks se člení podle zaměření (dobrodružné, historické, detektivní, vědeckofantastické, fantasy, románový apod.). (Čenková, 2006)

3.3 VÝTVARNÉ NÁMĚTY NA ZÁKLADĚ LITERÁRNÍ INSPIRACE

Téma bakalářské práce je zaměřeno na výtvarné činnosti, které jsou inspirovány literárním příběhem. Za velmi přínosnou a inspirativní knihu lze považovat *Výtvarné čarování*. Publikace obsahuje výtvarné náměty, které jsou inspirované krátkým příběhem. V knize jsou realizované výtvarné náměty, které jsou didakticky rozpracované. Čtenář této knihy se může inspirovat mnoha výtvarnými nápady, ale také se dovědět, jak s literárním textem ve výtvarné výchově pracovat.

Publikace je těsně spjatá s artefiletikou, tj. s jedním z možných pojetí výtvarné výchovy. Artefiletika jako jedno z pojetí výtvarné výchovy je popsána v kapitole 2.2.

Knihy obsahuje mnoho výtvarných námětů, které jsou inspirované krátkou literární inspirací. Zejména motivační pohádka „O zapomenutém deštníku“ (str. 85) je velmi zajímavá z hlediska prohlubování mezilidských vztahů u dětí.

„Pro rozvíjení schopnosti vcítění do druhého člověka dobře poslouží symbolické vcítování v rámci různých dramatických her, pohádek apod.“ (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010, str. 131).

Krátká motivační pohádka vypráví o osamoceném deštníku, který si zapomněl někdo z lidí na lavičce v parku. Deštník je smutný a přeje si, aby začalo pršet a stal se potřebným. Nakonec se přes park přežene bouřka. Příběh má šťastný konec, jelikož si deštník vezme kolemjdoucí. K tomuto motivačnímu příběhu navazují další čtyři výtvarné činnosti, které jsou provázeny s dalšími výchovami.

První výtvarný úkol spočíval v tom, že děti se vžily do role duhových dešťových kapiček. Utvořily dvojice či malou skupinu. Povídání mezi dětmi neprobíhalo verbálně, avšak záznamem pohybu, otiskem prstu na papír a výrazem v obličeje svého kamaráda. Činnost vedla k sebevyjádření a ke komunikaci s druhými. Děti mezi sebou navazovaly a prohlubovaly sociální vztahy mimoverbálně. Po dokončení výtvarné činnosti byl dopřán dětem čas na vzájemnou komunikaci týkající se jejich kapiček. Jak si k sobě našly cestu, jaké používaly barvy, co chtěly kapičkami naznačit apod. Výtvarnému úkolu předcházela dramatická činnost, kdy děti se svými deštníky rozehrávaly příběh. Deštníky si rozložily na koberci, které obcházely, prohlížely a ukrývaly se pod ně. Děti vnímaly různé odlišnosti mezi deštníky (barevnost, tvar, jiné detaily). Nechybělo zařazení krátké písničky a říkadla, která se vztahovala ke kapkám. V závěru tohoto námětu se neopomíná **kulturní poznatek a souvislost**, který může být pro děti zajímavý. Ukázka duhy na obrázku a ukázka Goethova barevného kruhu.

Druhým výtvarným úkolem k příběhu byla práce s hlínou. Děti ztvárňovaly pomocí keramické hlíny postavu. Dále pak společně s kamarádem utvořily deštník. Poté se domluvily, která z jejich postav bude deštník držet a ochraňovat toho druhého. Děti byly do činnosti vtáhnuty rozhovorem, který se vztahoval ke krátkému příběhu o deštníku. Děti si povídaly a sdělovaly své zážitky s deštěm. Děti při práci s keramickou hlínou ztvárňovaly postavu. Vnímaly tak lidské části těla a proporce. Uvědomovaly si jednotlivé části, které je potřeba ubírat, přibírat a přetvářet. Postavě dodělávaly detaily, oblečení. Děti se zdokonalovaly ve své zručnosti a v oblasti jemné motoriky. Zapojovaly svou fantazii a představu. Činnost vedla k prohlubování vztahů. Děti vzájemně komunikovaly, řešily problém a prohlubovaly své city. Reflexí děti sdělily, koho ukryly pod svůj deštník, nebo ke

komu se kdo schoval a proč. Celkové ukončení činnosti s keramickou hlínou se věnovalo seznámení s různými sochami, které děti popisovaly, porovnávaly a napodobovaly.

Činnosti s keramickou hlínou byla průpravou pro další výtvarný námět. Děti zaznamenávaly na čtvrtku postavu držící deštník. Děti měly namalovat sebe a kohokoliv blízkého, kterého k sobě ukryjí pod deštník. Jednalo se práci, kdy děti zachycovaly lidskou postavu na papír. Dětem je téma přiblíženo rozhovorem. Velmi mě zaujalo výtvarné vedení, které ústním popisem navedlo k lepšímu dosažení výsledku (zamyslete se kde držíme deštník, jak vypadá, kam vede...). V kulturních poznatkách nechybělo seznámení s kresbami různých figur. Děti nad obrázky měly možnost dále fantazírovat. Děti si osvojily kresbu postavy a vyzkoušely si malbu tuší/ nebo voskovými pastely. Činnost se stále vztahovala k literárnímu příběhu a navazovala na předchozí uměleckou činnost. Děti si nejprve pomocí keramické hlíny ztvárnit postav, což byla skvělá průprava k této výtvarné činnosti. Děti si ji mohly zrakem a hmatem přiblížit. Tím bylo pro děti snadnější zaznamenání postavy na papír.

Posledním námětem jsou „Kouzelné boty“. Této činnosti předcházela rozhovor na téma, jaké by bylo, mít kouzelné boty, které by je odnesly na vysněné místo. Jako doprovodná činnost posloužila **hudebně-pohybová činnost** „Šili, šili ševci boty...“ Děti si ukazovaly své boty a probíhal rozhovor, které boty nosí nejraději. Děti měly za úkol namalovat svou kouzelnou botu. Na závěr bylo seznámení se známým obrazem V. Gogha. Děti společně diskutovaly nad dílem. K diskusi směřovaly otázky, které odpovídaly věkové skupině dětí. V knize je fotografie velké „kouzelné boty“, která je z kartónu. Děti se do boty nazuly a sdělovaly, co si přejí, aby jejich kouzelná bota dokázala. Pro děti to muselo být zábavné a zároveň příjemné zakončení výtvarné činnosti.

Pohledem nejenom dospělého, ale i dítěte by mě tato motivační pohádka s deštníkem a s ním i spojené výtvarné náměty velmi oslovily. Děti jsou od samého začátku ponořeny do myšlenky, jaké to je být deštníkem a jaký je déšť. Výtvarné činnosti byly jiné, a přesto všechny spojovala krátká motivační pohádka. Na ukázce lze vidět, že literární příběh nabízí několik výtvarných námětů a že se lze chytit jakékoliv myšlenky v textu, popřípadě tematicky zabruslit i mimo hlavní děj. Je velmi znatelné, že dramatické hry umožňují nahlédnout blíže do výtvarného tématu. Děti zapojovaly své estetické vnímání. Vnímaly figuru, pozadí, barvy, tvary ... Činnosti vedly ke komplexnímu prožitku, tvořivosti a zapojení

své fantazie. Vedené rozhovory u dětí rozvíjely komunikační schopnosti, kooperaci a city. U dětí se prohlubovalo empatické jednání, vzájemná tolerance a přátelské vztahy. Děti získaly poznatky z oblasti kultury, které jsou velmi hezky pojaté a odpovídají předškolnímu věku. Další výchovy prolínající se výtvarnými činnostmi motivují k výtvarným činnostem a dodávají pestrost.

Mezi mé další oblíbené činnosti z knihy patří výtvarné námět „O nastrojeném věšáku“, „O zakletém království“, „Ostrov splněných přání“. V neposlední řadě pohádkový příběh „O kamenném království“, o kterém jsem se již jednou zmiňovala ve své seminární práci, která se týkala výtvarné výchovy.

„Příkladem ozvláštňení jsou pohádky, které dětem vyprávíme jako úvod do výtvarné činnosti. Pohádka promění celou situaci, zahálí ji tajemným závojem, promění všední prostor v kouzelný svět a přidělí dětem lákavé role účastníků příběhu.“ (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010, str. 130-131)

3.4 ZÁSADY PRO VYUŽITÍ LITERÁRNÍ INSPIRACE

Kupcová v knize potvrzuje, jak důležitá a významná je literatura pro rozvoj osobnosti dítěte. Zprostředkování pohádek může být různorodé. Dříve se pohádkové příběhy zprostředkovávaly ústně, tedy vyprávěním. Nynější, moderní doba nabízí pohádky v DVD verzích, kdy dítě vnímá děj a pohádku spíše pasivním způsobem. Zmiňovaná Z. Kupcová upřednostňuje formu předávání pohádek ve vyprávěné podobě, jelikož se domnívá, že dítě se spíše do příběhu vcítí a stává se více aktivním. Během poslechu zapojuje svou představivost a dochází k rozvoji fantazie. Čtením pohádkových příběhů získává dítě podvědomě informace a poznává okolní svět. Příběh přispívá k náhledu na svět, kde jsou nastavena pravidla a řád (Váchová, Kupcová, Kukačková).

Každý jedinec, ať už je to rodič, učitel, vychovatel či jiná osoba v roli předčítače, by si měla uvědomit, že výběr vhodné dětské literatury obnáší nemalé úsilí. Učitelka působící v mateřské škole by měla mít rozhled v dětských publikacích. Rozumí se tím přehled v literatuře českých, tak i zahraničních autorů, kteří se věnují tvorbě předškolní literatury. Učitelka by měla být otevřená i k současné literatuře, nikoliv zanevřít pouze nad literaturou od klasických osvědčených spisovatelů. Při výběru literárních knih je dobré, držet se určitých zásad. Mezi prvotní zásadu lze zařadit, aby kniha odpovídala věkové kategorii dětí

a docházelo tak k porozumění čteného textu. Literatura by měla být napínavá, zajímavá a probouzet dětskou zvědavost. Příběh by měl děti oslovit od samotného začátku ze kterého si odnesou ponaučení či novou informaci. Kniha by měla být psána, v případě překladu, přeložena vhodnými větami a s obstojnou slovní zásobou. Pohádka by neměla mít prvky zastrašujícího charakteru. Předčítáním vhodné literatury dětem rozvíjíme schopnost naslouchání a empatického jednání k druhým osobám, věcem, přírodě i zvířatům. Pohádky by měly přispívat k optimistickému pohledu na život, rozvíjet smysl pro humor a legraci. Na základě vhodně vybrané pohádky si děti utváří morální vlastnosti, jednání a rozvíjí se tak jejich estetické vnímání. Nejenom, že učitelka by měla umět posoudit kvalitu textu, ale i ilustrace, které knihu doprovází. V každém případě je velmi nezbytné, aby učitelka měla předem literaturu přečtenou, než ji začne předčítat dětem. Ujistit se předem, zda je pohádkový příběh vhodný pro děti a odpovídající věkové skupině. Aby učitelka děti vtáhla do pohádkového děje, účinným prostředkem je, aby byla sama pro děj zapálena a měla potřebu s ním děti seznámit (Váchová, Kupcová, Kukačková, 2015).

Pohádkový příběh lze předčítat neboli převyprávět. Výhodou předčítání je, že si učitelka text nemusí pamatovat a může se více zaměřit na vlastní přednes. V mateřské škole učitelka volí sama dle činnosti, zda ho dětem bude předčítat či vyprávět. Jedná se o velmi individuální záležitost, která se odvíjí na základě situace a činnosti. V případě řízené činnosti převažuje volba vyprávěného podoby. V průběhu poledního klidu se volí spíše četba. Pokud učitelka volí četbu na pokračování, je velmi důležité s dětmi se k příběhu navracet a vhodně pokládat otázky, kterými si děti příběh oživí a připomenou (Doláková, 2015).

S textem by se vždy mělo dále pracovat. Ať už volbou her, rozhovorů, výtvarných činností apod. V případě, že pedagog v mateřské škole s příběhem nadále pracuje, doporučuje se nakreslit myšlenkové mapy. Zamyslet se dopodrobna, jak se s literárním příběhem bude smysluplně pracovat (Váchová, Kupcová, Kukačková).

Doláková v publikaci přikládá velký význam vypravěči. Role vypravěče je důležitá funkce, na které se odvíjí dětský zážitek a prožitek z pohádkového příběhu. Vypravěč je ten, kdo se podílí na výběru, přednesu a celkové organizaci vzdělávacího záměru. Učitelka v roli vypravěče by se měla předem zamyslet nad významem a smyslem pohádky. Dokázat si odpovědět na otázky, proč děti právě s tímto pohádkovým příběhem seznamujeme, co jim chceme pohádkou předat a v jaké další vzdělávací oblasti lze příběhem pokračovat.

Zamyslet se, zda k sdělování pohádkového příběhu nebude potřeba rekvizit, jakožto loutek, obrázků, maňásků. V průběhu seznamování dětí s příběhem by učitelka měla vnímat jejich soustředěnost. Všimnout si, zda děti pohádka zaujímá a věnují jí pozornost. Neměla by se opomínat reflexe čteného slova. Co si děti z příběhu vzaly, co je zaujalo, o čem příběh vyprávěl? Děti si tak text snadněji osvojí a dochází k prožitkovému cítění. Učitelka by měla umět pracovat s hlasem, dodržovat správnou artikulaci a tempo řeči. Neměla by zapomínat na oční kontakt, který je během četby podstatný (Doláková, 2015).

Ačkoliv současný trh nabízí širokou nabídku knih pro děti, měli bychom při jejím výběru věnovat určitý čas a úsilí. V první řadě se zaměřujeme na to, aby kniha odpovídala věkové kategorii dětí a zda je psané slovo kvalitní z hlediska češtinářského. Kromě těchto dvou aspektů bychom však měli umět posoudit kvalitu ilustrací, které bývá součástí většiny knih.

Je velmi složité definovat, co je kýč a co ne. Každý jedinec má jiný vkus. Neexistuje tedy hranice, která by přesně oddělovala hodnotný projev od nehodnotného. Každý člověk si utváří vlastní hranici, která odpovídá jeho hodnotám a postojům. F. Holešovský, který se ve své knize *Ilustrace pro děti* zabývá otázkou, co je kýč (Holešovský, 1977).

„Kýč je označení pro laciné, falešné umění, které nahrazuje krásu konvenční líbivostí, cit, sentimentalitou, velikost pózou a prázdným patosem, tragiku senzací nebo se jí vyhýbá „happy-endem“ (Holešovský, 1977, str. 78).

Pokud se jedná o ilustrace, které se potýkají s určitou kýčovitostí, měli bychom se zaměřit na tyto znaky. Kýč v ilustracích pro děti lze poznat podle formálního technického provedení ilustrace, která je bez vyváženého hlediska funkčního a ideového. Projev je příliš mechanický bez znaku tvořivosti (Holešovský, 1977).

Literatura a výtvarná výchova mají mezi sebou velmi silné pouto. Společně se podílejí na knižní publikaci a dávají knize hodnotu. Samotná kniha však není pouze výsledkem spisovatele a ilustrátora, ale také má velký podíl nakladatelství (Stehlíková, 1984).

Kulka (2014) se ve své knize zabývá otázkou kýče. Kýč podle autora spočívá v líbivosti a přitažlivosti pro pozorovatele. Kýč sám o sobě neznázorňuje znaky krásy a umění, avšak vyvolává líbivost. Tato líbivost však nemá nic společného s estetickou kvalitou. Jedná se pouze o emocionální a sentimentální vtíravost (Kulka, 2014).

3.5 MOŽNÁ RIZIKA VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Jelikož je práce zaměřena i na praktickou část, domnívám se, že je vhodné zmínit i určitá rizika, kterých by si měl být učitel vědom před realizací výtvarné výchovy. Co zahrnují taková rizika a jaká je úspěšná cesta k výtvarné výchově u dětí předškolního věku. Rizika zahrnují dlouhodobé nedostatky během realizace výtvarných činností. Většina těchto nedostatků se odráží z neznalosti a neporozumění významu výtvarné výchovy v komplexním vzdělávání.

Mezi nejčastější rizika lze řadit nedostatečnou znalost cílů RVP PV, nerespektování individuálních a specifických zvláštností dětí. Dalším rizikem ze strany učitele může být přílišné mluvení dětem do spontánního výtvarného projevu a držení se stále stejných výtvarných námětů a technik, která se stávají stereotypem po řadu několika let v praxi pedagoga. Rizika se také mohou týkat nízké kreativity, nedostatečné neboli žádné motivace k činnosti a neozvláštňování výtvarných námětů. Nepřehlednost a zmatenost během realizace a zadání, a podceňovaná připravenost je také velkým rizikem. Dále se může jednat o opomínání reflexe – hodnocení a sdělování vlastních zážitků z výtvarného projevu (Hazuková, 2011).

V praxi se implikace může projevovat nepřehledností, nesystematičností a chaotičností. Může se projevovat neuspokojivým navázáním s dalšími výchovnými složkami, které lze skrze výtvarnou výchovu prolínat (Hazuková, 2011).

Učitelka v mateřské škole by se neměla domnívat, že výtvarnými činnostmi děti povede k budoucí profesi umělců. Je podstatné si uvědomit, že výtvarná výchova není činnost pouze pro děti, které v této oblasti vynikají, avšak pro všechny (Hazuková, 2011).

Jestliže si děti spontánně malují během své volné chvíle, nelze takové malování pojmenovávat za výtvarnou výchovu. I přesto, že učitelka dítěti námět nabídla, popřípadě ho dále vedla k dalším výtvarným myšlenkám, tak se jedná se pouze o časovou výplň, nikoliv o výtvarnou výchovu (Hazuková, 2011).

Aby bylo možné výtvarnou výchovu nazvat skutečně „výtvarnou výchovou“, je důležité mít předem ujasněné cíle. Výtvarné činnosti by měly být předem smysluplně promyšlené a ideálně vzájemně propojené s dalšími integrujícími oblastmi (Hazuková, 2011).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 PLÁNOVÁNÍ VÝTVARNÉHO PROJEKTU

4.1 CELKOVÁ KONCEPCE PROJEKTU

Výtvarný projekt obsahuje sérii výtvarných úkolů, které vznikly na základě literární inspirace. Výtvarné náměty jsou v souladu s cíli současné výtvarné výchovy (viz kapitola 2) a prolínají se s dalšími činnostmi (viz kapitola 2.4). Není opomíjena reflexe jak v průběhu, tak i v závěru práce. Reflektivní bilance je součástí výtvarných úkolů. Závěrem práce je celkové zhodnocení přínosu literatury pro výtvarnou činnost u dětí předškolního věku.

4.2 VÝBĚR LITERATURY PRO DĚTI JAKO INSPIRACE K VÝTVARNÝM ČINNOSTEM

Literární předlohy, které jsem využila jako motivaci k výtvarnému projektu, byly celkem tři. Všechny dětské knižní publikace jsou stejného nakladatelství, které má název *Baobab*. *Baobab* jsem si zvolila proto, jelikož si zakládá na kvalitě textů a ilustrací.

Knihy, které jsem využila pro výtvarný projekt, se liší volbou literárního **žánru** (komiks, poezie a próza). *Chlebová Lhota* mě oslovila celkovou fantazijní myšlenkou, kterou jsem si vysnila s dětmi také ztvárnit. *Písň mravenčí chůvy* je sbírka poezie, které mě zaujaly myšlenkami a ilustracemi. Využitím poezie jsem chtěla poukázat, že ačkoliv jsou básně krátkým literárním útvarem, lze s nimi ve výchově předškoláků zacházet rozmanitě. *Poklad starého brouka* je velmi spjatý s přírodním prostředím a související výtvarné úkoly jsem propojila s výchovou environmentální. U dětí jsem chtěla prohloubit kladný vztah k přírodě a probudit celkový zájem o ni.

4.3 PODMÍNKY REALIZACE

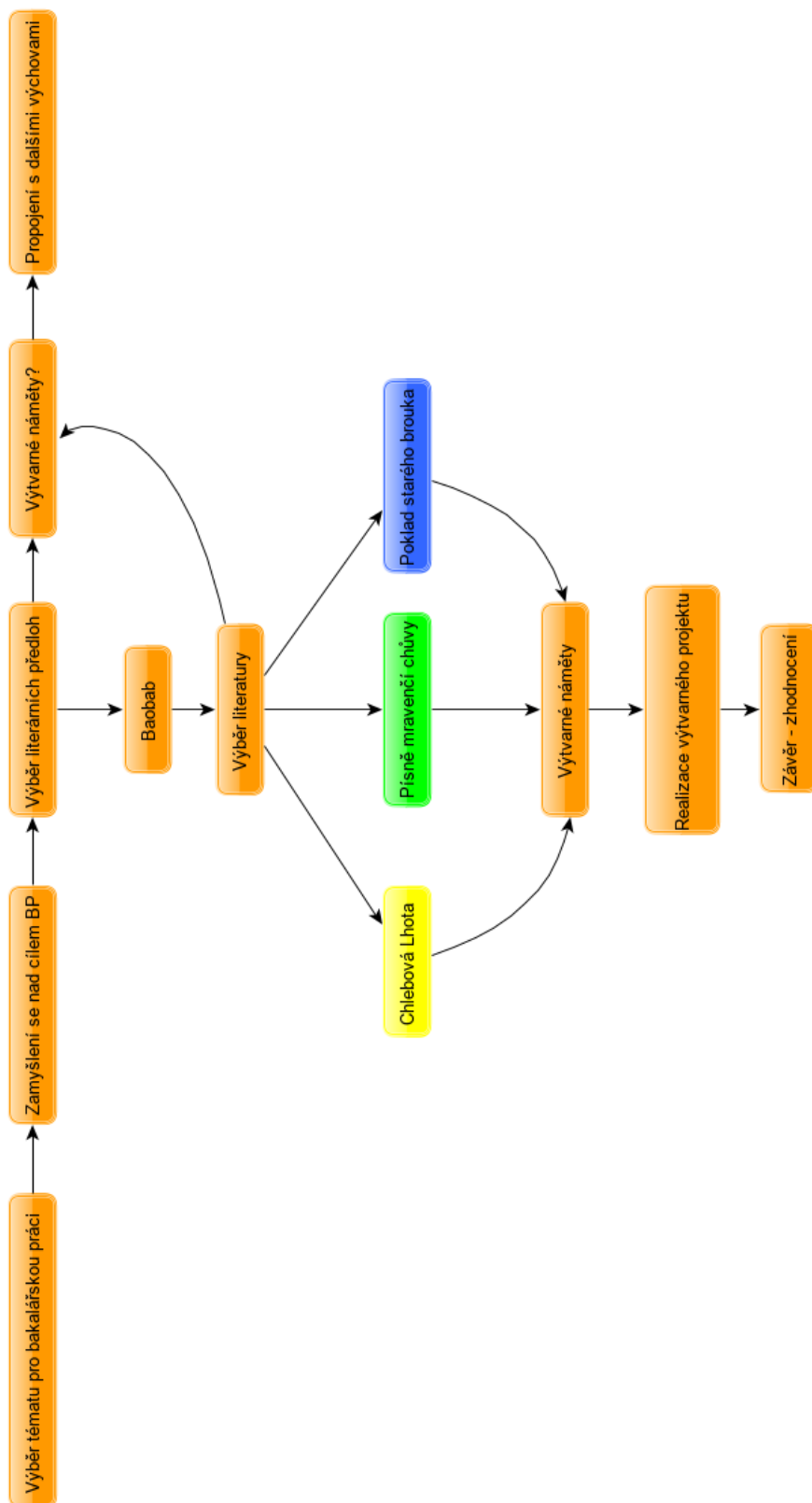
Na realizaci výtvarného projektu se podílely děti z přípravné třídy, která je zřízena při základní škole v Karlových Varech. Jedná se o děti předškolního věku, tedy 5-6 let. V přípravné třídě je zapsaných celkem 12 dětí.

Škola se nachází v Karlových Varech poblíž lázeňského území. Karlovy Vary se mohou pyšnit proslulým lázeňstvím, přírodou a také historií. Z kulturně-uměleckého i estetického hlediska lze s dětmi poznávat historické stavby a okolní přírodu (lázeňské lesy). K městu se pojí mnoho bájných pověstí, které se dají velmi hezky využít jako motivace k různým činnostem.

Přípravná třída má obстойné materiální zajištění. Děti mají k dispozici základní výtvarné pomůcky i nástroje. V hlavní budově školy se nachází výtvarný ateliér, který mohou navštěvovat všechny ročníky včetně předškoláků. Pec na výpal keramických výrobků se nachází ve spodní části školy.

4.4 MYŠLENKOVÁ MAPA

Výtvarný projekt, který jsem plánovala, procházel mnoha změnami. Pro mě osobně byla velmi dlouhá cesta při výběru literární inspirace. Studovala jsem různou dětskou literaturou, která mě zaujala. K příběhům mě napadlo mnoho zajímavých výtvarných činností. Stále jsem se snažila zachovat soudržnou koncepci výtvarného projektu, který by však zároveň otevřel více pohledů na dětskou literaturu ve výchově předškoláků. Proto jsem se rozhodla pro knižní publikace od stejného nakladatelství *Baobab*. Postupně přišla myšlenka, že by knihy mohly být odlišné literárním žánrem. Když už jsem byla rozhodnuta, vznikly dvě základní myšlenkové mapy. Obrázek č.1 zobrazuje myšlenkovou mapu, která se vztahuje k prvotní fázi, které pak dále následuje myšlenková mapa 2 týkající se plánování konkrétního výtvarného projektu (obrázek č.2). Při plánování projektu byly zohledněny cíle podle RVP PV 2018 a cíle současné výtvarné výchovy, které jsou vymezené a popsané v kapitole 2 a dle RVP PV 2018.

Obrázek 1: Myšlenková mapa, fáze I.

5 REALIZACE VÝTVARNÉHO PROJEKTU

5.1 CHLEBOVÁ LHOTA

Dílčí vzdělávací cíle podle RVP PV (2018)

Dítě a jeho tělo

- zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání)
- rozvoj a užívání všech smyslů

Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání

Dítě a ten druhý

- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost

- rozvoj společenského i estetického vkusu
- rozvoj pozitivních vztahů k umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat

Dítě a svět

- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Literární inspirace: Chlebová Lhota (Dagmar Urbánková, 2010)

Kniha vypráví o malé fantazijní vesničce, která se jmenuje Chlebová Lhota. Důvod pojmenování je velmi zřejmý, jelikož obyvatelé této vesničky žijí v chlebových bochnících a většina věcí je tam utvořená z chleba. Příběhem provází učitel Jan, který vypráví o životě obyvatel této Lhoty. Jan se snaží vše zaznamenávat a sepisovat do místní kroniky. Děti se seznamují s hlavními postavami, které tam žijí. Nejvíce známými a rychle oblíbenými postavami jsou baba Patková a Jižan Pako. Děti se postupně dozvídají, kdo a jak se ocitl v Chlebové Lhotě. Každý má ve vesničce jinou úlohu a zároveň svou podstatu. Všichni tam spolu zažívají přátelský a spokojený život. Mají však jednu velkou obavu a to, že je odfoukne silný vítr daleko od sebe.

Úvodní motivace k sérii výtvarných námětů inspirovaných *Chlebovou Lhotou*

Četba a rozhovor

Umíte si představit, že byste se jednoho dne objevili v Chlebové Lhotě? Jižan Pako byl do Chlebové Lhoty odfouknutý až ze Španělska i se svým slunečníkem. A třeba Jasmína, ta do Chlebové Lhoty připlula ve vaně. Jak byste se mohli v Chlebové vesničce ocitnout vy?

- Pekli jste někdy doma s rodiči domácí chléb?
- Jaké potřebujeme přísady k pečení chleba? (Ukazujeme si a popisujeme)
- Jaké kuchyňské pomocníky budeme potřebovat?

S dětmi společně připravíme těsto na chléb. Během přípravy si povídáme, jaký může být život v Chlebové Lhotě. Děti dle pokynů přidávají potřebné suroviny a vařečkou je míchají. Těsto se nechá vykynout a pak se upeče.

Pohybová hra: Těsto

Jedno z dětí pojmenujeme kvasinkou, tak aby to ostatní hráči nevěděli. Děti chodí volně po prostoru a libovolně se oslovují. Ptají se: „kyneš?“. Ten, kdo není kvasinka odpoví: „kynu“ a oba hráči se pohybují dál. V případě, že se hráč zeptá pravé kvasinky, tak nedostane žádnou odpověď a hráč u ní musí zůstat. Kvasinky postupně přibývají a stávají se těstem, které kyne.

5.1.1 JAK TO VYPADÁ V CHLEBOVÉ LHOTĚ?

Motivace k výtvarné činnosti

Rozhovor

Představme si, že si ztvárníme vlastní Chlebovou Lhotu. Každý bude mít možnost udělat si domeček z chleba dle svých představ. Vlastní okna, jedno menší, jedno třeba větší. Možná bude mít domeček komín, dva komíny, možná žádný.... Jak by ještě třeba mohl vypadat?

Zadání a průběh výtvarných činností

Z krabice si děti vyberou chléb (chleby se liší tvarem a velikostí). Do chlebového domku si každý vydlabe okna, dveře, komín. Temperovou barvou si domeček děti ozdobí (kontury- okna, dveře, střecha apod.).

Tabulka 1: Jak to vypadá v Chlebové Lhotě?

Technika	dlabání, nanášení temperové barvy vatovou tyčinkou/ dřívkem
Pomůcky	tupý nůž, lžíce, párátko, kelímky, vatová tyčinka/ špejle, temperová barva

Reflektivní dialog

Kdo žije v našem domečku? Jak to tam vypadá? Který domeček byste navštívili a proč? Který domeček vás zaujal, čím?

Obrázek 4: Dlabání domečků

Obrázek 3: Malování

Obrázek 6: Na Chlebovou Lhotu jsme byli hrdí.

Obrázek 5: Chlebová Lhota zblízka

Obrázek 8: Zasněžená Chlebová Lhota

Obrázek 7: Každý měl svůj domeček
a k němu krátký příběh

Obrázek 9: Chlebová Lhota

5.1.2 KRONIKA JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST KAŽDÉ VESNIČKY

Motivace k výtvarné činnosti

S dětmi sedíme na koberci. Domečky si položíme vedle sebe doprostřed kruhu. Děti si navzájem představují svůj dům z chleba a smýšlejí si k němu vlastní příběh.

- Ukázka chlebových domků (kolik má oken, jaké má dveře, střechu apod.)
- Kdo žije ve vašem chlebovém domečku? (Děti si smýšlejí dle vlastní fantazie)
- Jaký je váš dům? (Velký, malý, útulný, krásný, neuklizený...)

Dramatická hra: Když vítr zafouká

Děti sedí v kruhu na koberci. Uprostřed je Chlebová Lhota. Domky jsou těsně vedle sebe. Učitelka vybere 2-3 děti, které budou představovat „malý vítr“. Tyto děti budou napodobovat foukání vánku. Společně se různě překrývají a zvukem napodobují různou intenzitu – silně, slabě, jemně... Jedno z dětí bude „velký vítr“, který se pohybuje kolem Chlebové Lhoty dle toho, jak napodobují vítr ostatní děti. Dle jejich intenzity dítě představující „velký vítr“ přesouvá a přemisťuje domy dle vlastní fantazie. Děti se mezi sebou střídají. Reflektivní otázky k úvodní hře: Co se vám nejvíce líbilo na naší větrné hře? Jaké odfouknutí vás zaujalo nejvíce, proč? Obyvatelé Chlebové Lhoty mají jednu velkou obavu, že je vítr odfoukne daleko od sebe. Napadá vás, jak bychom mohli spojit chlebová obydlí k sobě? (společně s dětmi vyřešíme a slepíme chlebové domky k sobě pomocí tavné pistole).

Rozhovor

V chlebové Lhotě měl kroniku na starosti učitel Jan. Taková kronika je velmi důležitá věc. Člověk se v ní dočte mnoho zajímavých věcí. Kdo ve Lhotě žil a jaké důležité události se tam odehrály. Každé město, obec, vesnice by měla mít svoji kroniku, kterou sepisuje kronikář. My si uděláme k naší Chlebové Lhotě také svoji kroniku.

Zadání a průběh výtvarné činnosti

Hladké těsto budete nanášet štětcem na plátno. Namalujte něco, cokoliv z naší Chlebové Lhoty. Zkuste si vzpomenout, jak vypadá váš chlebový dům, kdo v něm žije, zda tam jsou kopce, cesty apod.

Tabulka 2: Kronika Chlebové Lhoty

Technika	nanášení hladkého těsta na rezné plátno
Pomůcky	hladká mouka, mléko, vajíčko, kelímky, rezné plátno, štětce, kartón, tavná pistole, provázek

Reflektivní dialog

Děti, my jsme si udělali vlastní kroniku Chlebové Lhoty. Jak se vám malovalo těstem? Co jste kdo namaloval? (děti popisují svůj výtvar). Jaký kronikářský obrázek vás zaujal nejvíce, proč? Budete si chtít někdy něco namalovat těstem, případně co?

Obrázek 11: Malování těstem

Obrázek 10: Vypálený obrázek

Obrázek 12: Ukázka kroniky

5.1.3 DĚŠŤ SE SNEŠL NAD CHLEBOVOU LHOTU

Motivace k výtvarné činnosti

V Chlebové Lhotě se dějí různé věci. Nejčastěji tam fouká silný vítr. Někdy tam někoho přivane, jindy zase domky od sebe odvane. Obyvatelé Chlebové Lhoty mají velkou fantazii. Přáli by si, kdyby se i se silným větrem snesl třeba déšť, který by chutnal jako malinová limonáda, nebo aby ze země rostly teplé bramboráky či knihy. Zkuste zavřít oči a představit si, že nad Chlebovou Lhotou fouká vánek, který se střídá se silným větrem. A chvílku zase ten příjemný vánek, jako by vás pohladil na tváři. A z nebe se začíná snášet déšť. Ten déšť však není obyčejný. Je něčím jiný než ten, který známe. Jako kdyby měl vůni. Možná voní sladce nebo jako jarní louka?

Smyslová hra: Vidím, cítím

Učitelka je „déšť“ a chodí mezi dětmi. Ozvučnými dřívky představuje zvuk deště. Děti libovolně sedí/ leží na koberci a mají zavřené oči. Učitelka se zastaví u jednoho z dětí a řekne: „Kouzelný déšť, který se snesl nad Chlebovou Lhotou nebyl obyčejný, ale byl .....sladký.“ Učitelka se dotkne jednoho z dětí (např. na nos, rameno, ucho, čelo apod.). Dítě má stále zavřené oči a odpoví, kde se déšť snesl (na nose). Všichni hráči otevrou oči a poví si, co se mohlo z nebe snést (vyjmenovávají všechny sladké věci). Při hře používáme stále stejnou větu: „Kouzelný déšť, který se snesl nad Chlebovou Lhotou nebyl obyčejný, ale byl (kyselý, ovocný, lepkavý, studený, květinový apod.). Poté děti fantazírují, co mohlo z nebe ještě padat.

Zadání a průběh výtvarných činností

Děti, prohlédněte si fotografie a představte si, že kouzelný déšť se snesl právě i nad naší Chlebovou Lhotou. Pastelkou dokreslíte déšť, který by se vám líbil. Myslete na to, že déšť není jen nahoře, ale snáší se z nebe a dopadá až na zem. Pantomimicky si ukážeme, jak se déšť snáší (pohyby rukou od shora až dolů).

Tabulka 3: Déšť se snesl nad Chlebovou Lhotou

Technika	kresba pastelkou
Pomůcky	fotografie Chlebové Lhoty, pastelky (progresso)

Reflektivní dialog

Máte rádi déšť? Když jsme hráli hru na kouzelný déšť, na co jste mysleli? Kde jste si přáli, aby Vám kouzelná kapička přistála? Jaký déšť jste nakreslili vy? Co by si obyvatelé počali, kdyby se jim nad Lhotou sneslo tolik ryb (bonbónů, paprik apod.). Ukázka prací a společná reflexe.

Obrázek 14: Bonbónový déšť (dívka, 5 let).

Obrázek 13: Ryby, které padaly z nebe, vyvolaly u dětí zajímavou debatu (chlapec, 6 let)

Obrázek 15: Lízátkový déšť (dívka, 6 let)

Obrázek 16: Auta, která by se prý v Chlebové Lhotě hodila (Chlapec, 5 let).

Obrázek 17: Papriky, které by využil Španěl Pako (chlapec, 5 let)

5.1.4 NENÍ KŮRKA JAKO KŮRKA

Motivace k výtvarné činnosti

Rytmicko-hudební činnost

Zvolíme jednoho hráče, který je schoulený v kleku a okolo něj jsou ostatní děti, které stojí vedle sebe v kruhu. Vezmeme ztvrdlou housku, kterou si hráči přihrávají, podávají, házejí libovolně mezi sebou do rytmu. Během házení zpíváme píseň „Pekař peče housky“. Po doznění písně si schová hráč housku za záda. Hráč v kruhu se probudí a hádá, u koho je houska. V případě, že si hráč není jist, může hráč s houskou za zády zašustit. Poté se střídají role.

Zadání a průběh výtvarných činností

Děti, my jsme si vlastně také zahráli na malé pekaře, jelikož jsme upekli svůj vlastní chléb a ztvárnili vlastní Chlebovou Lhotu. Co pekař v písni dělal? Co pekař kromě housek může péct? Uždibovali jste někdy housku, rohlík nebo třeba chléb? Já ano, a vždycky jsem v tom našla mnoho zajímavých tvarů.

Krajíc chleba volně odtrháváme a povídáme si, co nám natržený krajíc připomíná, co v něm vidíme. Děti si berou krajíc libovolně.

Tabulka 4: Není kůrka jako kůrka

Technika	dokreslování detailů tuší
Pomůcky	chléb, špejle, barevné tuše, tavící pistole

Obrázek 18: Útržky z krajíce chleba ve kterých děti viděly ledaco.

Obrázek 19: Šnek a ježek. Detaily děti domalovaly dřívkem a tuší.

Děti si utvoří dvojice a vyberou si své chlebové útržky, které je zaujaly nejvíce. Společně ve dvojici si zkusí s kůrkami zahrát vlastní smyšlený příběh, který by se mohl stát v Chlebové Lhotě. Kdo bude chtít, může svůj příběh předvést i ostatním dětem. Děti mohou využít prostředí Chlebové Lhoty jako kulisu.

Obrázek 20: Děti dokreslují detaily tuší.

Obrázek 21: Poté jsme s chlebovými rekvizitami hráli divadlo.

5.1.5 HRAJEME SI DIVADLO

Motivace k výtvarné činnosti

Smýšlení vlastního příběhu

Některé smyšlené příběhy jsme viděli, jelikož nám je děti ukázaly. Co se ještě odehrálo u jiných kamarádů? S jakými postavami jste hráli příběh vy? Který příběh vás zaujal nejvíce, proč? Zkusíme dát společně smyslet jeden příběh, který dáme dohromady.

Zadání a průběh výtvarných činností

Odehrajeme si příběh v naší Chlebové Lhotě. Abychom na Chlebovou Lhotu měli památku, tak si uděláme vlastní animovaný příběh.

Společně s dětmi vymyslíme příběh. Připravíme si rekvizity a chlebovou Lhotu. Děti pohybují s postavami. Každý pohyb zaznamenáváme fotografií na fotoaparát. Fotky nahrajeme do počítače a vložíme do programu, který z fotografií utvoří animaci.

Reflektivní dialog

Děti, vzpomenete si, co všechno jsme stihli kolem naší Chlebové Lhoty? (Společně vyjmenováváme všechny činnosti). Jaká hra se vám líbila nejvíce. Která výtvarná činnost pro vás byla nejzábavnější? Zopakovali byste si rádi ještě jednou něco z našich činností?

Kulturní poznatky

- Artamonov Vasil (Šarlatánství) – Nad dílem lze s dětmi pohovořit. Proč umělec do svého výtvarného díla namaloval právě chléb?
- Géringová Jitka (Pečené obrazy)

Obrázek 22: Děti si hrají divadlo

Obrázek 23: Zasněžená Chlebová Lhota

Obrázek 25: Děti vymýšlejí příběh

Obrázek 24: Děti opatrně posouvaly s předměty

5.1.6 REFLEXE VÝTVARNÝCH NÁMĚTŮ INSPIROVANÝCH CHLEBOVOU LHOTOU

Výňatky z reflektivních bilancí

První výtvarná řada byla inspirována knihou Chlebová Lhota. Kniha děti od samého začátku zaujala, a po přečtení o ní s kamarády neustále diskutovaly. Často padaly otázky, jak to tam asi vypadá a jací tam žijí lidé. Když jsem dětem řekla, že si tváříme vlastní Chlebovou Lhotu, koukaly na mě nevěřícně a hned se ptaly, z čeho si Lhotu uděláme. Během výtvarných úkolů padaly velmi usměvavé hlášky od dětí. Děti byly plné dojmů, tudíž jakmile jsem se zmínila o Chlebové Lhotě, děti mě hned doplňovaly a skákaly mi do řeči. „V Chlebové Lhotě žije baba Pátková,“ zmínil se někdo z dětí. „Ne, ne, to nebyla baba Pátková, ale baba Patková, jako patka,“ ohraní se někdo z dětí. „A taky tam žije ten jižan,“ poví Petr. „Kdo je jižan,“ zeptá se Amálka. „To byl přece ten Španěl,“ odpoví Alex. „Jóó, no jóó, to byl ten, jak dělal ty špagety a uměl opravovat kdeco.“

Při sdělení, že budeme malovat těstem na plátno, děti v první chvíli působily udiveně. Když jsme začínali, netušila jsem, že to bude pro děti tak lákavá a fascinující činnost. Často děti svůj údiv vyjadřovaly slovem, že je to „hustý“. Byl to pro ně neuvěřitelný zážitek. Ptaly se, jak to uschne a jak to budou muset povědět doma.

Když jsme malovaly kouzelný déšť, netušila jsem, že fotografie budou mít u dětí takový ohlas. Děti byly velmi šťastné, když poznávaly své domečky. Hned na ně ukazovaly všem kamarádům (i mně), která je jejich chlebová chaloupka a že do téhle fotografie chtějí malovat. Ohromnou debatu vyvolaly ryby, které padaly z nebe. Děti řešily, zda je v Chlebové Lhotě voda a co by si nimi počali obyvatelé. Papriky, které padaly z nebe, Petřík odůvodnil, že z nich bude Španěl Pako vařit. Nejvíce však mluvily o hře Vidím, cítím a žadonily, abychom si ji zahrály ještě jednou. Což mě mile potěšilo.

Když jsem dětem pověděla, že budeme různě trhat krajíc chleba a pokusíme se v něm něco najít, měly na chléb velkou chuť. „Mňam, chleba, já mám hlad.“ Chvilku trvalo, než děti pochopily, co mají dělat. Když děti začaly volat: „jéé, já mám šneka, a já ježka.“ Začala se u ostatních probouzet fantazie a zásobovali mě různými postavami, rostlinami a věcmi. Byla jsem neskutečně překvapená a měla radost, když jsem viděla, že někdo v útržku vidí loď a někdo z jiného úhlu auto. Napadalo je všechno možné (sáně, pantofle, loď, strom, orel, měsíc, šnek, medvěd, lední medvěd, sáně, auto, ježek ...).

Druhý den si děti na chléb dokreslily detaily barevnou tuší. Děti tvořily, povídaly si u činnosti a náhle slyším. „Vylila se tuš.“ „To on, on.“ „Ne, to jsem nebyl já, to byl on.“ V hlavě mi problesklo, to se dalo čekat, zkrátka když se pracuje s tuší, tak se většinou převrhne. Dětem jsem řekla, že se nic neděje, že se takové věci občas stávají. Namočila jsem dřívko do žluté vylité tuše a položila jsem otázku: „Co je žluté?“ Děti začaly odpovídat a koukaly se zaujetím. Jelikož tuš byla vylitá na papírech, které sloužily jako podložka, začala jsem dřívkem malovat hrušku. Děti hned získaly zájem a začaly přímo žadonit, zda můžou také něco namalovat dřívkem na papír. Nakonec z toho vznikla naprosto spontánní kresba tuší (obrázek č.54). Nejprve děti využívaly žlutou rozlitou tuš a pak i další barvy. Bylo velmi hezké je pozorovat, jakou měly touhu si něco namalovat. Druhý den jsme si s rekvizitami zahráli divadlo. Když mě děti ráno zahlédly ve škole, ptaly se mě, zda určitě přijdu, že už se těší až si zahrajeme to divadlo. A jestli to platí. Byla to pro mě příjemná zpětná vazba. Nakonec jsme si zahráli hru na pekaře, kterou si děti přály ještě jednou zahrát. Účast na tvorbě animace, byla pro děti nevšední. Zajímalo je stativ a samozřejmě, že někteří zhlásili, že to mají doma taky. A pak se už jen ozývalo, já taky, já taky ...

5.2 PÍSNĚ MRAVENČÍ CHŮVY

Dílčí vzdělávací cíle podle RVP PV (2018)

Dítě a jeho tělo

- zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání)
- rozvoj a užívání všech smyslů

Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových schopností (vnímání, naslouchání, porozumění, výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních)
- osvojení si formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, pohybové, dramatické)
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie (tvořivého myšlení, tvořivé sebevyjádření)
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání

Dítě a ten druhý

- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost

- vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů k umění,
- rozvoj společenského i estetického vkusu

Dítě a svět

- vytváření elementárního povědomí o přírodě
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem

Literární inspirace: *Písně mravenčí chůvy* (Daisy Mrázková, 2009)

Oblaka

*Oblaka neplujte přes slunce,
Ať na mé děti nepřestane svítit.
Oblaka oblaka neplujte přes slunce,
Oblaka prosím vás neplujte přes slunce.*

Úvodní motivace k sérii výtvarných námětů inspirovaných *Písně mravenčí chůvy*

Relaxační činnost

Děti se položí na koberec, zavřou oči. Budeme si představovat, že pozorujeme nebe. Co všechno tam vidíte, jaké barvy vás oslňují? Představme si, co všechno tam můžete vidět.

Hřejivý paprsek

Báseň recitovala mravenčí chůva, která hlídala malé mravence. Povídala ji možná pro sebe, možná právě oblakům. Přála si, aby na malé mravence svítilo slunce a bylo jim teplo. Jistě jste se někdy zahleděli na oblohu a pozorovali mraky, jak plují po nebi. Někdy jich tam bylo více, jindy zase méně. Možná na obloze nebyl mráček žádný a obloha byla krásně modrá – azurová. Sluníčko svítilo a jeho hřejivý paprsek vás hladil. A jak jste se zahleděli na mraky, na chvíli jste zavřeli oči a zdřímlí si (děti odpočívají na koberci). Já budu sluníčko. Koho sluníčko pohladí svým paprskem, toho probudí. Poté se děti zeptáme, kde je sluneční paprsek polechtal? Co se vám během této chvíle zdálo? (děti fantazírují)

Pohybová hra (mraky)

Děti chodí volně po prostoru a představují si, že plují po nebi jako mraky. Učitelka, řekne číslo, mraky se dle toho seskupí k sobě. Hra je na stejný způsob jako molekuly. Hru nehrajeme na vyřazování. Pokud někdo zůstane lichý, můžeme to odůvodnit, že je sluníčkem.

5.2.1 MRAKY PLUJÍ PO OBLOZE A SLUNCE JE HŘEJE

Zadání a průběh výtvarných činností

Pracujeme na koberci. Doprostřed kruhu si položíme kartón. Vžijeme se do role mraků. Budeme plout po nebi a roztírat všechny barvy, které hrají oblohou.

- Jaké barvy můžeme zahlédnout na obloze? Barvy libovolně cákáme na kartón
- Hrajeme si, že jsme sluníčko, které proniká svými paprsky mezi mraky – roztíráme barvy plastovou vidličkou.
- Přes kartón položíme igelitovou plachtu – velký průhledný mrak
- Přes igelit hladíme barvy – plouživý pohyb jako když plují mraky na obloze

Tabulka 5: Mraky plují po obloze

Technika	roztírání temperových barev plastovou vidličkou, roztírání barev přes igelitovou fólii
Pomůcky	temperové a anilinové barvy, kartón, igelitová plachta, papírové podložky, plastové vidličky

Reflektivní dialog

Jak jste se cítili, když jste ploužili po obloze jako mraky? Když se na náš výtvar podíváte, jaký mrak se vám líbí nejvíc na naší obloze? Připomíná Vám něco nějaký mrak? (v mracích hledáme různé obrázky).

Obrázek 26: Malujeme oblohu

Obrázek 28: Mraky plují po obloze

Obrázek 27: Hotové dílo

5.2.2 OBLAKA TROCHU JINAK

Motivace k výtvarné činnosti

Proměny s látkou

Doprostřed komunikačního kruhu položíme jemně bílou průsvitnou látku. S dětmi hovoříme o tom, co jim látka připomíná (náledí, namrzlá louže, závoj princezny, mrak, šaty pro princeznu, polštářek, sníh, sněhulák, pára...).

Každému z vás, něco látka připomínala. Zkuste si látku vyzkoušet. Myslím, že někdo z vás se zmínil, že mu látka připomíná zamrzlý rybník. Tak pojd', Péťo, a zkus si na něm zabruslit či se sklouznout. A kdo říkal, že mu látka připomíná šaty pro princeznu, pojd' si je Anežko, vyzkoušet, jak by ti slušely. A závoj pro nevěstu a peřinku.

Děti zapojují fantazii a s látkou manipulují. Zabalují se do ní, zkouší si ji na sebe uvázat, přiložit, načechrat, ...

Manipulační hra (happening)

Děti drží konec látky, který má představovat nebe. S látkou manipulujeme – zvedáme ji jako když fouká vítr, chodíme po kruhu s látkou, napodobujeme zvuk. Zastavíme se a do hry přidáme overball. Overball je žlutý a představuje slunce. Míč hodíme na látku a děti si ho libovolně posílají. Říkají, komu pošlou sluneční hřejivý paprsek. S látkou různě manipulujeme (klekáme, stoupáme, látku nadzvedáváme apod.). Děti mezi sebou neustále komunikují a spolupracují.

Obrázek 30: Jak plují mraky

Obrázek 29: Jak to chodí na obloze?

Zadání a průběh výtvarných činností

Mraky plují a plují po obloze a slunce svými paprsky hřeje zem. Společně si ztváříme oblohu pomocí látek.

Tabulka 6: Oblaka trochu jinak

Technika	ztvářňování oblohy pomocí látek
Pomůcky	látky různých barev a materiálů

Rozhovor

- Máme zde krásnou oblohu plnou mraků (kolik mraků na obloze je bílých/ světle/ tmavě modrých?)
- Který mrak je největší?
- Který mrak je naopak nejmenší?
- Který mrak se vás zaujal nejvíce, čím?
- Na kterém oblaku byste si rádi zdřímli?

Obrázek 32: Ztváříme oblohu z látek

Obrázek 31: Děti mezi spolu velmi hezky kooperovaly

Kouzelný mrak (relaxační činnost)

Děti si vyberou mrak, který se jim líbí a připadá jim něčím kouzelný. Položí si na něj hlavu a chvíli odpočívají a přemýšlí, kam by si přály, aby je mrak přemístil.

Obrázek 34: Kam nás unáší kouzelný mrak?

Obrázek 33: Děti si přály, aby je kouzelný mrak někam přemístil.

Reflektivní dialog

Děti, ztvárnili jsme vlastní oblohu z látek, hráli jsme si s bílou látkou, posílali sluníčko mezi mraky, a nakonec jsme se zdřímli na kouzelném mraku, který vás mohl přesunout kamkoliv. Kam jste si představovali, že vás mrak přesunul? Která činnost se vám líbila nejvíce a proč?

5.2.3 CO VIDÍ MRAK A SLUNCE?

Motivace k výtvarné činnosti

Dramatická hra (Mraky plují po obloze)

Děti chodí volně po prostoru. Učitelka říká: „Mraky plují a plují na obloze.“ „Náhle se však všechny mraky promění v mraky pyšné.“ V tento moment se děti zastaví a představují pantomimicky pyšný mrak. Učitelka si děti prohlíží a optá se jednoho z mraků, proč je pyšný. Děti dle své fantazie smýšlejí odpověď. Učitelka určuje různá přídavná jména, vystihující pocity nálad (veselý, smutný, hrdý, unavený, nazlobený, zmrzlý, uplakaný, srandovní, bláznivý apod.).

Co všechno z výšky vidím?

Povídali jsme si, co všechno můžeme zahlédnout na obloze. Napadalo vás toho spousta. Zamysleli jste se však, co všechno z výšky může vidět mrak a sluníčko? Zkuste si představit, co všechno z té ohromné výšky mohou vidět. Stoupneme si na oblohu, rukou se rozhlížíme a říkáme, co z té výšky vidíme.

Zadání a průběh výtvarných činností

Pracujeme na koberci okolo oblohy z látek. Pomocí dřevěných kostiček ztvárňujeme cokoliv, co můžou mraky vidět (cesty, silnice, domy, lesy, pole, rybníky, ...).

Tabulka 7: Co vidí mrak a slunce?

Technika	stavíme objekty pomocí dřevěných kostek
Pomůcky	dřevěné kostky, látky

Reflektivní dialog

Musím vás moc pochválit, jelikož jste se velmi vžili do role mraků a sluníčka. Opravdu vidí toho neuvěřitelně moc. Není divu, když jsou tak vysoko. Pojďte se také postavit a rozhlédnout z naší oblohy, co všechno vidíme. Rozhlížíme se a děti nám představují, co ztvárnily. Co vás zaujalo nejvíce, když jste se rozhlédli z naší oblohy dolů?

Kulturní propojení

- Vincent Van Gogh (Hvězdná noc)
- Paul Cézanne (Cesty a aleje)
- Happening jako nová umělecká forma (Alan Kaprow)

Obrázek 35: Děti ztvárňovaly objekty a přírodu pomocí dřevěných kostiček

Obrázek 36: Co všechno vidí mrak a slunce?

5.2.4 REFLEXE VÝTVARNÝCH NÁMĚTŮ INSPIROVANÝCH KNIHOU PÍSNĚ MRAVENČÍ CHŮVY

Výňatky z reflektivních bilancí

Proměna s látkou byla pro děti nepředstavitelná možnost pro využití představ a zapojení své fantazie. Děti měly neustále ruce nahoře, chtěly se překřikovat a potřebu říkat, co by látka všechno mohla být. Jejich fantazie vymyslela mnoho věcí, jako např. závoj pro princeznu, polštář, peřina, mlha, šaty pro princeznu, rybník, namrzlá louže, okno....

Poté, když jsme se pustili do výtvarné činnosti, děti byly překvapené, když jsem dala doprostřed kruhu velký kartón a na něj dávat velké vrstvy barev. Když jsme začaly roztírat sluneční paprsky plastovou vidličkou, děti se rychle vtáhly do činnosti a měly velkou potřebu sluneční paprsky rozetřít. Když jsme překryli kartón a barvy igelitem, děti byly užaslé a ohromené. Do ploužení (roztírání barvy) se ponořily velmi rychle. Dokonce někdo z dětí řekl: „Já jsem mrak, který hladí ostatní oblaka, protože je chce na nebi pozdravit.“ Společně jsme zvedli igelitovou plachtu a hledali jsme, co v ní vidíme, Poté, co vidíme na kartónu.

Jako další činnost následovalo ztvárnění nebe pomocí látek. Děti byly během činnosti klidné a soustředěné. Některé mezi sebou komunikovaly, jiné pracovaly samostatně. Bylo hezké, jak se někteří snaží společnou práci doladit, tím, že různě odstupovali a koukali na nebe z větší vzdálenosti.

Když děti pracovaly s dřevěnými kostičkami, jeden chlapec ztvárnil řeku. Po chvíli za mnou přišel a optal se mě, zda ještě nemám kousek látky, že by ji rád vyplnil. Byla jsem ráda, jak se děti úkolu chopily kreativně. Některé děti pracovaly samostatně a jiné se spojily s druhými a společně ztvárňovaly své myšlenky. Po ztvárnění si děti mohly stoupnout na jakýkoliv mrak, ze kterého se rozhlížely. Říkaly si, co všechno shora vidí.

5.3 POKLAD STARÉHO BROUKA (BORŮVKY)

Dílčí vzdělávací cíle *RVP PV* (2018)

Dítě a jeho tělo

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky
- ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj a užívání všech smyslů

Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových a komunikativních schopností
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání

Dítě a ten druhý

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost

- vytvoření základů aktivních postojů k přírodě
- rozvoj společenského i estetického vkusu

Dítě a svět

- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí

Literární inspirace: Poklad starého brouka (Olga Černá, 2007)

Holčička jménem Julča tráví prázdniny u své tety. Jednoho dne se s tetou vydají do lesa na borůvky. Teta zmíní, že Julči maminka, když byla malá, stavěla u pařezů domečky pro trpaslíky. Julče se tato myšlenka zalíbí a přemýšlí, zda opravdu nějakí trpaslíci v lese jsou. Rozhodne se, že si postaví malý domeček z nasbíraných klacíků, šišek, mechu a dalších přírodních materiálů, které v lese najde. Její domeček se zalíbí broukovi, který se jmenuje Ivan Poustevník. Brouk tvrdí, že trpaslíci v lese už dávno nežijí a přeje si domeček zabydlet, jelikož si do něj chce schovávat své poklady. Julča se s broukem spřátelí a brouk ji ukáže

všechny nalezené poklady (šnečí ulita, kovová zátka, střípky...). Julča tyto věci nepovažuje za poklady a brouk se jí o tom snaží přesvědčit, tím, že jí poví, že jeho poklady mají kouzelnou sílu. Nakonec tyto poklady společně ukryjí do domečku.

Úvodní motivace k sérii výtvarných námětů inspirovaných *Poklad starého brouka*

Posílání klubíčka

Ke hře používáme klubíčko zelené vlny. Hráči sedí v kruhu a posílají si libovolně klubíčko. Během posílání děti vyslovují jakékoliv slovo, které se jim vybaví při vzpomínce na pohádku. Klubko posílají libovolně kamarádovi. Konec klubka si hráč musí držet. Když si klubíčko pošlou všichni, vznikne tráva, mech (dle fantazie).

Rozhovor

Sedíme v kruhu, stále všichni drží vlnu. Julča a brouk se potkali v lese. Jaké všechny zvuky v lese můžeme slyšet? (sova, kukačka, datel, šumění stromů, vítr...). Tyto zvuky s dětmi napodobujeme.

Pohybová hra (Jak se chodí trávou, mechem)

Stále držíme vlnu, která nám představuje trávu. Společně si stoupáme do různé výšky a ukazujeme si, když je tráva vysoká, nízká, živá (rozfoukaná větrem), udupaná apod. Jedno z dětí si představuje, jak Julča mohla jít trávou a prochází vlnou. Např. chůze vysokou trávou (zvedání nohou), poskakování trávou, chůze úzkou pěšinkou, rozhlížení se, zdřímnutí v trávě... Děti se mezi sebou střídají. Procházení vlnou necháváme volně na fantazii dětí.

5.3.1 JAK ROSTE TRÁVA

Zadání a průběh výtvarných činností

Bílé plátno namočíme do vody se škrobem a vyždímáme. Plátno napneme na podložku a malujeme trávu suchými křídami, které rozetřeme. Nakonec necháme plátno uschnout. Dětem ukazujeme, jak budou pracovat. Znázorňujeme pohyb a slovně ho dětem popisujeme a přibližujeme, jaká tráva je. Dětem ukazují tahy – dlouhá tráva, nízká, uleželá, ušlapaná, suchá, pestrá zelená, tmavší zelená (vyměňujeme různé odstíny barev).

Tabulka 8: Jak roste tráva?

Technika	bílé plátno, suché křídly, škrob, kartónová podložka
Pomůcky	kreslení suchými křídami na plátno

Reflektivní dialog

Všimli jste si, tím, jak bylo plátno mokré, že se do něj křída krásně rozpustila? Jaké barvy jste použili? Společně si ukážeme výtvary a necháme děti vyjádřit své prožitky a zážitky z výtvarné činnosti.

Obrázek 38: Jak roste tráva?

Obrázek 37: Děti roztíraly suchou křídu prstem. Díky škrobu se křída lehce zapjela.

5.3.2 CO MOHLO STÁT BROUKOVI IVANOVI V CESTĚ?

Motivace k výtvarné činnosti

Rozhovor

Děti, Julča pomohla broukovi přemístit všechny jeho poklady a společně je ukryli v domečku. Šli lesem. Pro brouka to byla velmi náročná cesta, nejdřív borůvčí, pak větvička, občas kamínek, jindy jehličí a jiné překážky. Zkuste si představit, že jste se s kamarádili s broukem jako byl právě v naší pohádce.

Pohybová činnost

Vžijeme se do role brouka. Využijeme obručí, kruhů a lana. Na základě rozhovoru a sdělování myšlenek dětí ztvárníme pomůckami různé překážky (studánka, balvan, kláda, klacek, pařez, borůvka, pavučina, šiška... Společně zdoláváme překážky.

Kudy vás brouk vedl? Překračoval někdo třeba pařez nebo musel někdo přeskočit malý potůček? Jaká byla vaše cesta a jak jste cestu zdolávali?

Zadání a průběh výtvarné činnosti

Představte si, že brouk se pohybuje trávou. Tím, jak je malý, může v trávě natrefit opravdu na cokoliv. Ať už to může být klacík, borůvka, kamínek... Pokuste se zamyslet, co ještě broukovi mohlo stát v cestě.

Malování zažehlovacími voskovými pastely na plátno. Děti si vyberou místo na svém plátně, na které jim obrázek zažehlíme pomocí žehličky.

Tabulka 9: Co mohlo stát broukovi v cestě?

Technika	malování voskovými pastely na čtvrtku
Pomůcky	zažehlovací pastely

Reflektivní dialog

S dětmi si ukážeme hotová díla. Hovoříme, co všechno v trávě bylo. Co určitě muselo být pro brouka náročné a co méně. Děti sdělují, co namalovaly a co je zaujalo.

Obrázek 40: Voskovými pastelami děti zakreslovaly věci, které mohly stát broukovi v cestě.

Obrázek 39: Na obrázku vidíme větvíčku, jahodu, borůvku a kapičky rosy.

5.3.3 JAKÝ MŮŽE BÝT BROUK?

Motivace k výtvarné činnosti

Rozhovor

Děti, vzpomenete si, jak vypadal brouk Ivan Poustevník. Ano, měl velkou černou hlavu, nohy a byl kovově lesklý. Ukazujeme dětem ilustraci z knihy. Povíme si, že brouci mají krovky, hrud', hlavu, oči, tykadla, končetiny.

Prohlížení obrázků

Sedneme si do kruhu na koberec. Položíme dětem otázku, zda znají nějaké brouky? Doprostřed (trávy z vlny) položíme obrázky brouků. Vybereme jedno z dětí, které dostane do ruky lupou. Lupou zkoumá obrázek brouka a popisuje jeho vzhled ostatním dětem.

Návrat k příběhu

Julča potkala v lese brouka Ivana Poustevníka. Brouk měl velkou černou hlavu, kovové zbarvení těla, tykadla.... Nyní si vyrobíme vlastního smyšleného brouka z keramické hlíny. Když budete chtít, můžete svému broukovi z keramické hlíny vyrobít také drobný předmět, který pro něj bude velkým pokladem.

Zadání a průběh výtvarné činnosti

Hnětěním zahřejeme keramickou hlínu. Uděláme tělo, hlavu, tykadla. Tělo a hlavu nesmíme zapomenout vydlabat. Všechno pevně k sobě přiděláme. Párátkem (zanechání stopy) či

hlínou si děti dodělají detaily dle vlastní fantazie. Ze zbytku hlíny děti ztvární malý poklad ke svému broukovi. Necháme brouky odležet, poté vypálíme v peci.

Tabulka 10: Jaký může být brouk? (Práce s keramickou hlínou)

Technika	práce s keramickou hlínou
Pomůcky	keramická hlína, nástroje k dlabání, párátko, voda, pracovní prkýnko

Obrázek 42: Děti práce s keramickou hlínou bavila. Někteří se s tímto tvořením setkali poprvé.

Obrázek 41: Po výpalu jsme brouky natřeli glazurami.

Reflektivní dialog

Hotové výrobky si odložíme a prohlédneme. S dětmi uděláme reflexi. Líbilo se vám pracovat s keramickou hlínou. Už jste někdo pracoval s keramickou hlínou? Prohlédněte si vaše brouky. Který brouk vás zaujal? Čím? Kdybyste svého brouka mohli pojmenovat, jaké jméno byste mu dali? Brouci teď chvíli budou muset schnout a pak se dají vypálit do pece. Až budou vypálení, tak je namalujeme glazurami. Glazury jsou speciální barvy na keramiku. Pak až bude celý brouk hotový, položíte ho do vaší trávy. Chvilku si je necháme u nás ve třídě a později si je budete moc vzít domů.

Obrázek 43: Brouk, který našel v trávě korunkky.

Obrázek 45: Poklad i brouka jsme položili do trávy.

Obrázek 44: Brouk a poklad (šnečí ulita).

5.3.4 KAM S POKLADY BROUKA?

Motivace k výtvarné činnosti

Julča se v lese seznámila s broukem Ivanem. Brouk Ivan měl velké poklady, které si přál schovat v domečku, který Julča postavila z mechu, šišek a dalších přírodních materiálů, které v lese našla.

Kimova hra

Připravíme si krabice. Každá krabice bude mít jiný obsah (šišky, mech, písek, tráva, kamínky, voda). Krabice zakryjeme šátkem. Děti po hmatu hádají, co v krabici je.

Po trávě i po mechu

Bedny s obsahem odkryjeme. Sedíme v kruhu. Vybereme jedno z dětí, které si zuje bačkory a sundá ponožky. Dítěti dáme přes oči šátek (popřípadě, jen zavře oči) a vedeme ho k jakémoliv bedýnce. Dítě do bedýnky nakročí, může stoupnout, prohrábnout terén nohama a hádá, na čem stojí. Děti se střídají. U hry je důležité mít ručník nebo hadr na otření nohou. Snažíme se prostřídat všechny děti. Na závěr uděláme řadu a vyzkoušíme si jeden terén po druhém. Vodu však dáme na konec, aby se dětem nelepil písek na nohy.

Zadání a průprava výtvarné činnosti

Děti, trávu jsme si namalovali, brouka i poklad máme. Poklad však nemáme kam ukrýt. Zahrajeme si na Julču a společně se pokusíme z našich materiálů udělat domeček. Z přírodních materiálů vytvoříme domeček. Do domečku uchováme poklady brouků.

Tabulka 11: Kam s poklady brouka? (Práce s přírodním materiálem)

Technika	práce s přírodním materiálem
Pomůcky	přírodní materiály (kamínky, mech, klacky, šišky, písek)

Reflektivní dialog

Společně si ukážeme a prohlédneme domeček. Děti představují, co všechno domeček má (terasu, balkón, slunečnick, cestičku, střechu apod.). S dětmi si povíme, co je na činnosti bavilo, co se jim na domečku líbí a sdělují své pocity.

Kulturní propojení

- Petr Nikl (Švábení)
- Franta Roman (Zelení brouci, Oranžoví brouci, přátelé)

Obrázek 46: Děti během činnosti kooperovaly

Obrázek 47: Děti se úkolu chytily hravě

Obrázek 49: Děti nezapomněly na cestičku, terasu ani balkón.

Obrázek 48: Některé děti ukázaly broukům domeček z mechu.

Obrázek 50: Domeček dětí byl propracovaný detaily.

Obrázek 51: Poté, co jsme si domeček užili ve třídě, přemístili jsme ho na školní zahradu. Děti si s ním hrály během rekreační činnosti.

5.3.5 REFLEXE VÝTVARNÝCH NÁMĚTŮ INSPIROVANÝCH KNIHOU POKLAD STARÉHO BROUKA

Výňatky z reflektivních bilancí

Děti při četbě pohádky byly klidné a pozorné. Pohádkový příběh o broukovi a Julče je očividně zaujal. Když jsme s dětmi utvořily kruh a zahlédly u mě zelené klubíčko, byl to pro ně rychlý podnět k tomu, že mi hned začaly sdělovat: „Jéé my budeme hrát pavučinku.“ U stolečku jsem dětem ukázala, jak budeme pracovat. Mezitím, co si děti oblékaly pracovní zástěru, připravila jsem si na pracovní stůl mísu. Luděk hned na dálku volal: „My zase budeme dělat Chlebovou Lhotu!“ Jeho výkřik a vzpomínka mi přišla úsměvná. U stolu jsem dětem ukazovala, jak si namočíme plátno do škrubu, vyždímáme ho a pak budeme suchou křídou malovat. Děti koukaly zahleděně do mísy se škrubem a vodou. A náhle se ozvalo: „Ble, to voní jako brambory,“ poví znechuceně Amálka. „Ukaaa, ukaaaž.“ A všichni si chtějí přičuchnout a naklánějí k míse. Když jsem dětem ukazovala tahy, vzpomínaly na hru a říkaly, jaká tráva může být. „Já už se těším na jaro, to se začne konečně zelenat tráva,“ poví Amálka.

Práce s keramickou hmotou byla pro děti oživením a příjemným zpestřením. Když jsme se ocitly ve školním ateliéru, děti mi sdělovaly, jak moc se těšily. Dětem jsem ukázala postup s keramickou hlinou. Některé děti nadšeně sdělovaly, že už s hlinou pracovaly. Děti byly aktivní a v průběhu pokukovaly k ostatním dětem. Měly tendenci se navzájem chválit a ukazovat svého brouka v průběhu činnosti tak, že ho zvedaly nad hlavou. V tento moment jsem se bála, aby dětem neupadl a neponičil se. Pro děti, které si hlinu navlhčily více to byla ohromná legrace, jelikož měly špinavé ruce, kterými mávaly na kamarády a volaly: „Hele, koukej, moje ruce jsou špinavý jako *od bláta*.“ Jakmile tohle udělal jeden, druhý se přidal. Děti, které měly brouka hotového, si udělaly malý poklad k broukovi. Děti se této myšlenky chopily kreativně. „Já udělám klíč, a já korunky, kamínek... co by ještě brouk mohl najít za poklad?“ Debatovaly děti mezi sebou a říkaly, jak je to baví a jestli si půjdeme ještě někdy něco vyrobit do ateliéru.

Po výpalu jsme brouky natřeli glazurou. Poté jsme se vydali do lesa pro přírodní materiály. Než jsme vyšli ze školy, některé děti dostaly do dvojice krabici. Ostatní děti se hned ptaly, na co krabice a samozřejmě měly velkou potřebu být také nápomocní. Tudíž se cestou nazpět s nošením vystřídaly. V lese jsem dětem řekla, že do krabic nasbíráme jakékoliv přírodní materiály, které by se nám mohly hodit na stavbu domečku pro brouka. Děti hned

jmenovaly: mech, listy, kamínky, šišky... a honem rychle se rozutekly, aby toho nasbíraly co nejvíce. Ačkoliv to nebylo v plánu, někdo z dětí našel odříznutý kmen stromu. Byla to velká náhoda, která nám umožnila ztvárnit domeček pro brouka přesně dle literární inspirace. Jelikož byl pařez dutý, tak jsme ho s kolegyní provlékly šátkem a nesly do školy. Radost měly nejenom děti, ale i my. Děti nás cestou obdivovaly, jaké jsme siláčky. Když jsem si připravovala Kimovu hru. Děti nahlížely a volaly: „Koukej, to budeme asi hádat, jak se to se zakryje šátkem.“

Když děti stavěly domeček, velmi hezky spolu komunikovaly a uměly se domluvit. Do stavění jsem jim nemluvila. Nechala jsem je volně tvořit a jen jsem je zpovzdálí poslouchala. „Tady bude slunečník, a tady bude cesta.“ „A bude to chtít nějakou střechu, aby tam nepršelo a nebylo tam mokro.“ „Tady budou dveře a tady by mohla být ta skrýš na ten poklad.“ Nejvíce mě pobavil slunečník. Jednalo se o větev a v její horní části děti napíchly dubový list.

6 ZHODNOCENÍ VÝTVARNÉHO PROJEKTU

6.1 REFLEXE VÝTVARNÉHO PROJEKTU

Celkové shrnutí výtvarného projektu hodnotím ze svého pohledu kladně. Děti výtvarné úkoly plnily s chutí a nadšením. V průběhu činností se děti samy navracely k literárnímu příběhu, který posloužil jako inspirace k výtvarným námětům. Výtvarné úkoly jsem se snažila udělat pestré, nevšední a zároveň smysluplné. Provázání výtvarných úkolů s dalšími činnostmi děti bavily a spontánně je navodily k výtvarnému tvoření. Na dětech bylo znát, že se díky těmto činnostem odreagovaly a zároveň volně přiblížily k výtvarnému úkolu. Myslím si, že využití literární inspirace se staly dětem na základě výtvarné výchovy blízké. Snažila jsem se, a zároveň si myslím, že se podařilo, aby děti zapojily svou fantazii, představivost, komunikativní a kooperativní schopnosti. Velmi často jsem u dětí slyšela debatu nad příběhem. Tím, že se mě děti ptaly a ujišťovaly, zda ještě budeme dodělávat výtvarné činnosti, byla pro mě příjemná zpětná vazba. Děti si osvojily různé výtvarné techniky a postupy, ke kterým se vzpomínkami rády navracejí.

Každá literární inspirace přinesla jiné výtvarné úkoly a odlišné techniky. Nelze říci, kterou skutečnou činnost považuji za nejzdařilejší a kterou méně. Všechny náměty, které se vztahovaly ke knize, byly něčím jiné a zajímavé. Osobně jsem měla velikou radost z výtvarných námětů, které se vztahovaly k *Pokladu starého brouka*. Děti na této činnosti ocenily, že jsme vyšly do lesa a dále pak pracovaly s přírodními materiály. Líbilo se mi nadšení dětí při práci s keramickou hlinou. Samotná návštěva výtvarného ateliéru byla pro děti zážitkem.

Z pohledu dětí však největší úspěch měla *Chlebová Lhota*. Nejenom, že děti rády ztvárňovaly Lhotu, ale především mají velkou vzpomínku na hraní divadla a zaznamenávání snímků, ze kterých jsme udělali animaci. Byla to pro ně nevšední zkušenost s fotoaparátem. Chlebová Lhota si u dětí získala rychlou oblibu, tak jako hlavní knižní postavy. Baba Patková, Jižan Pako a učitel Jan jsou pro ně nezapomenutelní. Děti se rády navracely k dalším činnostem, především hra na *Pekaře* a na *Kouzelný déšť*. Tyto činnosti si chtěly děti nejdříve zopakovat.

Ztvárňování oblohy bylo pro děti aktuální v době, kdy jsme čekali jaro. Bylo fantastické, jak děti oblohu z látky využívaly ke hře po celý týden. Obloha využili k dalším činnostem, které

se nevztahovaly k realizaci bakalářské práce. U těchto výtvarných úkolů byly děti tvořivé, hravé a kreativní.

Náměty vzniklé na základě knižní inspirace *Poklad starého brouka*, dětem utkvěly v mysli. Děti tento příběh dokáží s přehledem převyprávět. Dětem zůstaly na památku vyrobení brouci, které jsou pro ně hmotným a památečným výrobkem. Děti poznávaly různé přírodniny, ze kterých si postavily domeček. Došlo tak k prožitku a prohloubení tvořivosti. Děti byly velmi hrdé na domeček a rády si s ním nadále hrály. Poklady v něm střežily a celé obydlí také.

Jelikož jsem s výtvarným s projektem seznámila některé učitelky působící v mateřské škole, musím podotknout, že jim výtvarné náměty přišly nápadité. Velký ohlas u nich mělo malování těstem na rezné plátno, které se jim líbilo z hlediska atypické výtvarné techniky a také tím, že svázáním listů vznikla velká kronika *Chlebové Lhoty*. Dále se kolegyním líbily proměny s látkou a roztírání barev vidličkou. Tráva, kterou děti malovaly na plátno, se líbila nejenom nápadem, ale i z hlediska rozboru. Ačkoliv se jednalo o jednoduché a vcelku jednotvárné zadání, i přesto každá tráva byla jiná a osobitá.

Celkovou realizaci výtvarného projektu bych shrnula, že se vydařila. Díky výtvarným úkolům si děti přiblížily literární inspirace a osvojily si jeho dějovou linii. Výtvarný projekt dětem umožnil pohled na věci a jejich vnímání, podpořil u nich tvořivost a zároveň poskytl prostor k vyjádření pocitů a myšlenek. Což považuji ze velmi důležitou a nepostradatelnou triádu ve výtvarné výchově.

6.2 PŘÍNOS LITERÁRNÍ INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Vzhledem k celkové k realizaci výtvarného projektu, bych ráda posoudila přínos literárních inspirací pro výtvarnou činnost. Myslím si, že literární inspirace pro výtvarnou výchovu u dětí předškolního věku přináší přínos jak učitelkám, tak i dětem.

Potvrdilo se mi, že literární texty, které jsou inspirací pro výtvarné činnosti, přináší dětem prožitek a přirozenější splynutí s příběhem. Literární příběh dětem poskytuje **ztvárnění myšlenkové představy**. Děti na základě hotového díla mohou dále diskutovat a probouzet **estetické citění**. Vzhledem k tomu, že literární příběh mívá určitou zápletku a hlavní postavy, poskytuje dětem náhled do mezilidských vztahů, se kterými lze nadále ve výtvarné výchově pracovat. Děti si na základě výtvarného projevu a literárního textu mohou

prohlubovat **komunikační schopnosti**, dovednosti a osvojit si příběh bez opakovaného memorování. Díky výtvarnému zadání, děti zapojí svoji **fantazii** jak nad příběhem, tak i zadaným úkolem. Celkově to vede k **rozvoji slovní zásoby** a komunikačních schopností. Další mezipředmětové vztahy slouží dětem k uvolnění, relaxaci a odreagování. Zároveň činnosti děti namotivují a vtáhnou dále do literárního tématu a výtvarné činnosti. Dle mého názoru, je však velmi důležité, aby učitelka vědomě pracovala s literárním textem a na základě jeho inspirace vhodně zakomponovala výtvarnou výchovu a další činnosti do příběhu. Mezipředmětové propojení u výtvarné výchovy je užitečné k tomu, že činnosti jsou pro děti proměnlivé, hravé a tematické. Napomáháme tak soustředěnosti nad zadaným úkolem.

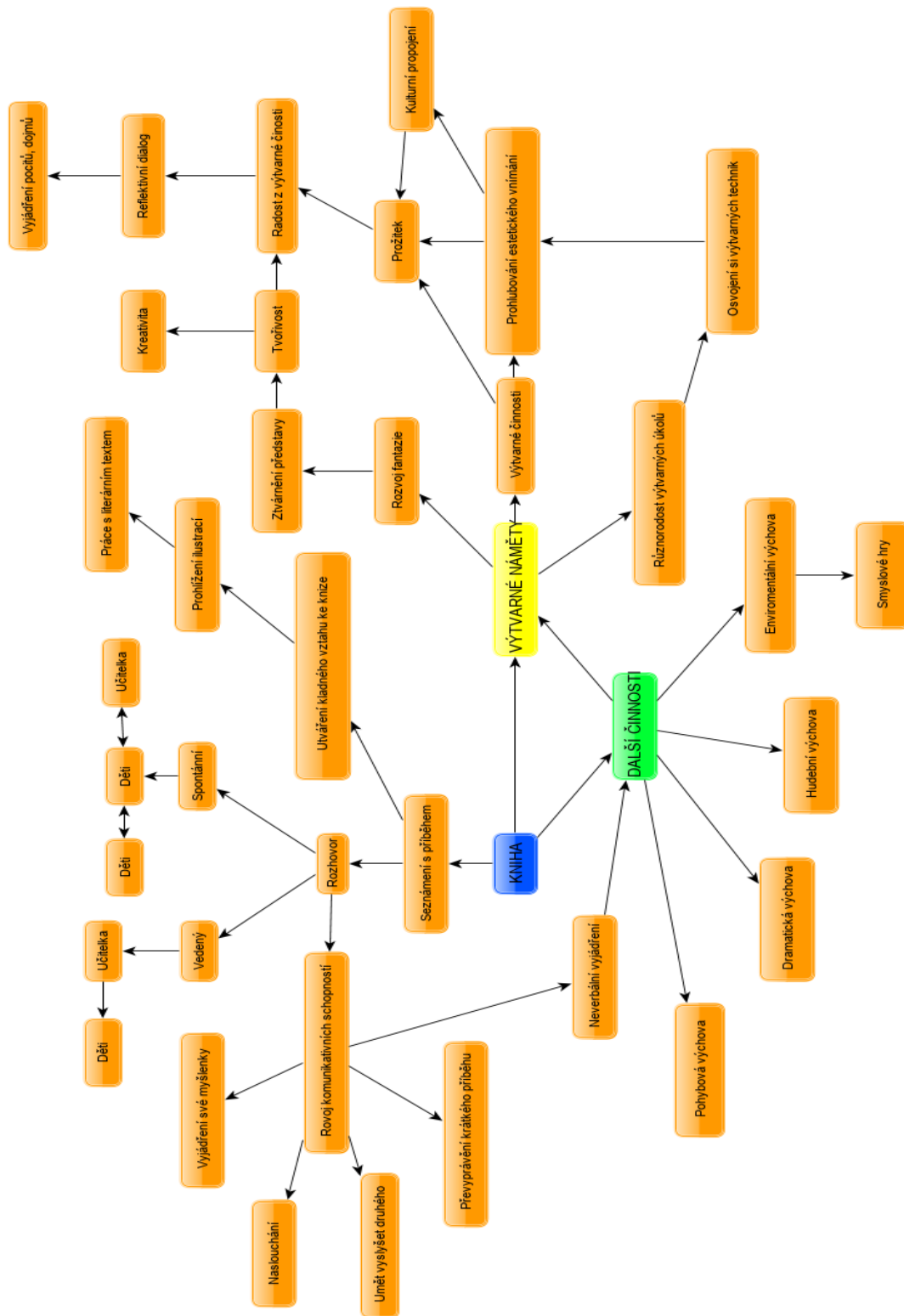
Z hlediska přínosu pro učitelku se domnívám, že literární inspirace mohou učitelku pobídnout k nápaditým výtvarným činnostem. Činnosti, které by učitelku bez literárního textu nenapadly. Popřípadě, kdyby k nápadu došlo, tak by bez příběhu postrádala výtvarná činnost smysl, logiku a návaznost. Tudíž literární inspirace směřuje k výtvarné myšlence a nápadu. Kniha nám sama od sebe poskytuje mnoho výtvarných námětů, které je třeba ze strany učitelky pořádně promyslet a provázat. Literární inspirace umožňuje chytit jakoukoliv myšlenku z příběhu a dále ji výtvarně promyslet. Myslím si, že v příběhu si lze pohrát s jakoukoliv dějovou linií a dětem ji přiblížit. Z vlastní zkušenosti se mi potvrdilo, jakmile s dětmi nad příběhem pohovoříme a zapojíme do toho různé dramatické hry, tak dochází k seznámení s problémem a k rychlejšímu zapojení fantazie. Tím, že k příběhu vymyslíme výtvarnou činnost, začnou děti svou představu zachycovat a ztvárňovat. Tímto vzájemným propojením se dětem snadněji zapamatuje literární text, osvojí dějová linie a spontánně navede k výtvarné činnosti.

Literární inspirace nabízí mnoho zajímavých výtvarných činností, které je vhodné obohatit dalšími činnostmi. S literárním textem lze dlouhodobě a kreativně pracovat. Z vlastní zkušenosti vím, že literární inspirace posouvá k novým a mnohdy i nevšedním výtvarným nápadům i technikám. Umožňuje se tak vyvarovat výtvarným námětům, které většinou přináší roční období.

Svoji bakalářskou práci jsem chtěla poukázat, že výtvarná výchova na základě literárních textů neznamena jen, že dětem rozdáme papír a jako téma jim zadáme: „Namaluj něco z pohádky“ nebo „Namaluj Jeníčka a Mařenku“. Práci chci upozornit, že by se učitelka

neměla být nahlédnout do různých literárních žánrů. Nevytrhávat k výtvarné činnosti pouze hlavní literární dějovou linii, ale pokusit se kreativně pracovat i s vedlejšími dějovými liniemi.

Praktická část mi ukázala, že výtvarné náměty nemusíme aplikovat pouze na čtvrtku. Ve výtvarné výchově bychom se neměli bát zařazovat i jiné výtvarné techniky, které jsou pro děti ozvláštněním, radostí a samotnou motivací. Výtvarný námět, který vznikne díky literární inspiraci, může posloužit k dalšímu didaktickému účelu, což lze také považovat za další přínos. Potvrdilo se mi, že pro děti je ve výtvarné výchově nejdůležitější vlastní **prožitek** a poskytnutí dostatečného prostoru pro fantazii.

Obrázek 52: Pojmová mapa

7 ZÁVĚR

Výtvarný projekt obsahoval několik výtvarných úkolů, které vznikly na základě literární inspirace. Domnívám se, že náměty, které jsem s dětmi realizovala, odpovídaly věkové skupině a zároveň představám pojetí současné výtvarné výchovy, především z hlediska artefietického. Z mého pohledu byly děti samotným příběhem dostatečně motivovány a v kombinaci s propojením dalších mezipředmětových vztahů došlo k pestrému prožitku. Ačkoliv hlavním zaměřením byla výchova výtvarná, i přesto během realizace proběhlo mnoho dalších činností. Činnosti byly tematicky volené k příběhu a plynule doprovázely k danému výtvarnému úkolu. Jsem velmi ráda, že výtvarné úkoly byly ve vztahu s dalšími činnostmi, jelikož se domnívám, že bez tohoto propojení by výtvarný projekt nebyl kompletní.

Literární příběhy se stávaly díky výtvarným činnostem dětem blízké. Děti si zapamatovaly hlavní dějovou linii a dokázaly o literárním příběhu pohovořit. Děti rozvíjely svoje komunikační dovednosti. Převyprávěly stručně příběh, sdělily své názory, myšlenky a zapojily fantazii. Děti dokázaly diskutovat nad otázkami vztahujícími se k textu. Mimo jiné docházelo k spontánnímu zájmu vést rozhovor mezi kamarády během výtvarné činnosti. Děti zapojovaly fantazii, představivost a sdělovaly si mezi sebou své myšlenky. Knihy, které jsem zvolila, děti zaujaly. Rády si prohlížely ilustrace a povídaly si nad nimi. Během četby byly klidné a soustředěné.

Ve výtvarném projektu byly zapojeny mezipředmětové vztahy. I další činnosti tematicky vycházely z literárních textů. Činnosti měly různou úlohu a zaměření, které děti měly uvést a přiblížit do výtvarného tvoření. Doprovodné činnosti byly jak relaxační, tak i pohybové. Nejčastěji se mezi výtvarnými úkoly vyskytovaly hry dramatické, hudebně pohybové a smyslové, které u dětí mají velkou oblibu. Děti činnosti bavily a spontánně je navodily do výtvarného tvoření.

Výtvarný projekt rozvíjel děti komplexně. Doprovodnými činnostmi bylo možné nakročit do dalších vzdělávacích oblastí předškolního vzdělávání. U dětí se prohloubil kladný vztah k literárním předlohám a zájem o výtvarné tvoření. Po výtvarné stránce děti zapojily svoji fantazii, představivost a tvořivost. Vyzkoušely si neznámé a netradiční výtvarné činnosti s různými výtvarnými technikami. Rozvíjely jemnou motoriku. V dalších doprovodných

činnostech rozvíjely dovednosti z oblasti hrubé motoriky a rozvíjely své rytmické cítění. Dále projekt u dětí rozvíjel předmatematické dovednosti a komunikační schopnosti. Děti spolu rozprávěly, kooperovaly a vzájemně se tolerovaly. Snažily se umět vyjádřit své pocity a dojmy, kterým napomáhal reflektivní dialog. Projekt dětem umožnil rozvíjet úctu k životnímu prostředí a přírodě.

Jsem spokojena, že jsem si mohla vyzkoušet výtvarný projekt na základě literární inspirace a posoudit jeho přínos pro uplatnění ve výtvarné výchově u dětí předškolního věku. Nyní jsem přesvědčena, že literární příběh je velmi nepostradatelný pro tento věk, a s propojením výtvarné výchovy získává ještě větší hodnotu. Učitelkám v mateřské škole nabízí literární texty mnoho nápadů, které lze výtvarně uchopit a dále s nimi pracovat. Na základě zrealizovaného výtvarného projektu jsem přesvědčena, že propojení literární výchovy s výtvarnou výchovou a dalšími činnostmi tvoří smysluplný celek. Nebýt literární inspirace, nevznikly by takové výtvarné náměty, avšak bez zařazení dalších doprovodných činností, nedošlo by k takovému prožitku u dětí.

RESUMÉ

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se zabývá vývojem kresby předškolního věku a podstatou výtvarné výchovy v tomto období. Další kapitoly jsou věnovány cílům a současnému pojetí výtvarné výchovy, zejména artefietického. Vzhledem k výběru tématu se zabývám možnostmi využití literárních inspirací pro výtvarnou činnost. V závěru teoretické práce jsou zmíněna možná rizika, které je nutné brát v potaz před každou realizací výtvarné výchovy.

Praktická část je zaměřena na realizaci výtvarného projektu, který obsahuje sérii výtvarných úkolů. Výtvarné úkoly vznikly na základě literární inspirace spojující stejné nakladatelství, avšak lišícím se výběrem literárního žánru. Literární předlohy byly celkem tři. Na realizaci výtvarného projektu se účastnily děti z přípravné třídy, která je zřízena při základní škole. Výtvarný projekt je reflektován jak v průběhu, tak i v závěru výtvarných činností.

Zrealizovaný výtvarný projekt je hodnocen z pohledu mého, zúčastněných dětí a učitelů působících v mateřských školách. Závěrem bakalářské práce je vyhodnocení literární inspirace jako přínos pro výtvarnou výchovu u dětí předškolního věku.

SUMMARY

The bachelor thesis is divided into two parts. The theoretical part researches the development of preschool drawing and the essence of the art education in this period. The next chapters are focused on objectives and current concept of art education, especially the art-philetical. With regard to the choice of the topic, the thesis provides information on possibilities of using literary inspiration for artistic activity. The conclusion of the theoretical part mentions the possible risks that need to be taken into account before each art education implementation.

The practical part is focused on realization of the art project that contains series of art tasks. The artistic tasks were based on literary inspiration linking the same publishing house but differing in the selection of the literary genre. There were three literary models. The children from the preparatory class, which is established at the elementary school, participated in the realization of the art project. The art project was being reflected both during and at the end of the artistic activities.

The realized art project is evaluated from three perspectives, namely from my personal, the participating children's and teachers' working in kindergartens perspectives. The conclusion of the thesis provides evaluation of literary inspiration as a contribution to the art education of the preschool children.

SEZNAM LITERATURY

- BEČVÁŘOVÁ, Ivana. Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0906-5.
- BRŮCKNEROVÁ, Karla. Skici ze současné estetické výchovy. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5616-9.
- ČERNÁ, Olga. Poklad starého brouka. Ilustroval Alžběta SKÁLOVÁ. Praha: Baobab, 2007. ISBN 978-80-87022-11-5.
- ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.
- DOLÁKOVÁ, Sylvie. Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra. Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.
- HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. Didaktika výtvarné výchovy. 2. vyd. (1. vyd. v SPN). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- HAZUKOVÁ, Helena. Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5.
- HONZÍKOVÁ, Jarmila, Petr MACH a Jan NOVOTNÝ. Alternativní přístupy k technické výchově. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2007. ISBN 978-80-7043-626-4.
- KOHL, Mary Ann F. 200 výtvarných činností: náměty pro tvořivost dětí od 3 let. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-262-0285-6.
- KOŽÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- MACHOLDOVÁ, Taťjana a Martin RYŠAVÝ. Výtvarné práce s pohádkami: 52 jednoduchých návodů s krátkými pohádkami. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-019-4.
- MRÁZKOVÁ, Daisy. Písně mravenčí chůvy. Praha: Baobab, 2009. ISBN 978-80-87060-26-1.
- OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2018. <http://www.msmt.cz>

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. Metody dramatické výchovy v mateřské škole. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

URBÁNKOVÁ, Dagmar. Chlebová Lhota. V Praze: Baobab, 2010. ISBN 978-80-87060-35-3.

UŽDIL, Jaromír, Emílie Šašinková. Výtvarná výchova v předškolním věku: učebnice pro obor 76-40-6. 2. vyd. Praha: SPN, 1982. Učebnice pro střední školy

UŽDIL, Jaromír, Emílie Šašinková. Výtvarná výchova v předškolním věku: učebnice pro obor 76-40-6. Praha: SPN, 1980. Učebnice pro střední školy.

VÁCHOVÁ, Alena, Zuzana KUPCOVÁ a Michaela KUKAČKOVÁ. Rozvíjíme jazyk a řeč dětí: dítě a jeho psychika - jazyk a řeč. Praha: Raabe, c2015. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-173-1

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Myšlenková mapa, fáze I.	31
Obrázek 2: Myšlenková mapa, fáze II.	32
Obrázek 3: Malování	35
Obrázek 4: Dlabání domečků	35
Obrázek 5: Chlebová Lhota zblízka	36
Obrázek 6: Na Chlebovou Lhotu jsme byli hrdí.....	36
Obrázek 7: Každý měl svůj domeček a k němu krátký příběh	37
Obrázek 8: Zasněžená Chlebová Lhota	37
Obrázek 9: Chlebová Lhota	37
Obrázek 10: Vypálený obrázek	39
Obrázek 11: Malování těstem.....	39
Obrázek 12: Ukázka kroniky	39
Obrázek 13: Ryby, které padaly z nebe, vyvolaly u dětí zajímavou debatu (chlapec, 6 let).....	41
Obrázek 14: Bonbónový déšť (dívka, 5 let).	41
Obrázek 15: Lízátkový déšť (dívka, 6 let).....	41
Obrázek 16: Auta, která by se prý v Chlebové Lhotě hodila (Chlapec, 5 let).....	41
Obrázek 17: Papriky, které by využil Španěl Pako (chlapec, 5 let)	41
Obrázek 18: Útržky z krajíce chleba ve kterých děti viděly ledaco.	42
Obrázek 19: Šnek a ježek. Detaily děti domalovaly dřívkem a tuší.....	42
Obrázek 20: Děti dokreslují detaily tuší.	43
Obrázek 21: Poté jsme s chlebovými rekvizitami hráli divadlo.....	43
Obrázek 22: Děti si hrají divadlo.....	45
Obrázek 23: Zasněžená Chlebová Lhota	45
Obrázek 24: Děti opatrně posouvaly s předměty	46
Obrázek 25: Děti vymýšlejí příběh.....	46
Obrázek 26: Malujeme oblohu	52
Obrázek 27: Hotové dílo.....	52
Obrázek 28: Mraky plují po obloze	52
Obrázek 29: Jak to chodí na obloze?	53
Obrázek 30: Jak plují mraky.....	53
Obrázek 31: Děti mezi spolu velmi hezky kooperovaly.....	54
Obrázek 32: Ztvárňujeme oblohu z látek	54
Obrázek 33: Děti si přály, aby je kouzelný mrak někam přemístil.	55
Obrázek 34: Kam nás unáší kouzelný mrak?	55
Obrázek 35: Děti ztvárňovaly objekty a přírodu pomocí dřevěných kostiček	57
Obrázek 36: Co všechno vidí mrak a slunce?.....	57
Obrázek 37: Děti roztíraly suchou křídou prstem. Díky škrobu se křída lehce zapíjela.	61
Obrázek 38: Jak roste tráva?.....	61
Obrázek 39: Na obrázku vidíme větvičku, jahodu, borůvku a kapičky rosy.....	63
Obrázek 40: Voskovými pastely děti zakreslovaly věci, které mohly stát broukovi v cestě.	63
Obrázek 41: Po výpalu jsme brouky natřeli glazurami.	64
Obrázek 42: Děti práce s keramickou hlinou bavila. Někteří se s tímto tvořením setkali poprvé.	64

Obrázek 43: Brouk, který našel v trávě korunky.....	65
Obrázek 44: Brouk a poklad (šnečí ulita).....	65
Obrázek 45: Poklad i brouka jsme položili do trávy.	65
Obrázek 46: Děti během činnosti kooperovaly	67
Obrázek 47: Děti se úkolu chytily hravě	67
Obrázek 48: Některé děti ukázaly broukům domeček z mechu.	67
Obrázek 49: Děti nezapomněly na cestičku, terasu ani balkón.	67
Obrázek 50: Domeček dětí byl propracovaný detaily.	68
Obrázek 51: Poté, co jsme si domeček užili ve třídě, přemístili jsme ho na školní zahradu. Děti si s ním hrály během rekreační činnosti.....	68
Obrázek 52: Pojmová mapa.....	75
Tabulka 1: Jak to vypadá v Chlebové Lhotě?.....	35
Tabulka 2: Kronika Chlebové Lhoty	39
Tabulka 3: Déšť se snesl nad Chlebovou Lhotou.....	40
Tabulka 4: Není kůrka jako kůrka	42
Tabulka 5: Mraky plují po obloze	51
Tabulka 6: Oblaka trochu jinak	54
Tabulka 7: Co vidí mrak a slunce?	56
Tabulka 8: Jak roste tráva?	61
Tabulka 9: Co mohlo stát broukovi v cestě?	62
Tabulka 10: Jaký může být brouk? (Práce s keramickou hlinou).....	64
Tabulka 11: Kam s poklady brouka? (Práce s přírodním materiálem).....	66

PŘÍLOHY

Fotodokumentace výtvarných činností podle knihy *Chlebová Lhota*

Vyzkoušeli jsme si, jak se peče chléb.

Každý si vydlabal a namaloval vlastní domeček

Malování těstem na rezné plátno

Bylo třeba nanést dvě vrstvy

Spontánní kresba, která vznikla, když se vylila žlutá tuš

Kočka a parník

Ukázka vzniku animace z Chlebové Lhoty

Na animaci se podílely děti

Děti si smyslely příběh o ledním medvědovi, který se v Chlebové Lhotě ocitl na svých saních

Místní obyvatelé se s medvědem seznámili. Když začal sníh tát, medvěd se všemi rozloučil a odjel zpátky domů na svých sáňkách.

Zazvonil zvonec a pohádka byl konec.

Oponou jsme zakončili celý příběh.

Fotodokumentace výtvarných činností podle knihy *Písně mravenčí chůvy*

Obloha a její různé barevné odstíny

Řeka, kterou děti vyplnily látkou

Představujeme si nebe a vítr

Proměny s látkou

Děti činnost bavila

Fotodokumentace výtvarných činností podle knihy *Poklad starého brouka*

Tráva. A přesto každá je jiná

Hříbky, kaštiny a dešťové kapičky v trávě

Natírání brouka glazurou

Poklady (klíček, prstýnek, peníze, mince, ulita, kulička)

Vycházka do okolního lesa

Děti sbíraly přírodniny do krabic

Děti se domlouvají, kde bude mít domeček dveře, cestu apod.

Každý se věnoval jiné části domku

Broučky z keramické hlíny jsme položili k domečku

Poté jsme domeček na školní zahradu

Na domeček svítlo slunce. Děti si u domečku hrály a střežily v něm poklady.